

PROCES UPARIVANJA I PRIPREME UDOMITELJA I DJETETA NA SMJEŠTAJ – U KOJU UDOMITELJSKU OBITELJ SMJESTITI DIJETE?

SAŽETAK

Cilj rada je dati pregled rezultata suvremenih istraživanja i praksi vezanih uz proces uparivanja djeteta i udomitelja i njihove pripreme na smještaj u svijetu, uz osvrt na postojeću praksu u Republici Hrvatskoj. Uspješnost ishoda udomiteljstva usko je povezana i ovisi, između ostalog i o kvaliteti provedene procjene i izbora najprikladnijeg oblika alternativnog smještaja s obzirom na potrebe djeteta, kvaliteti provedenog pripremnog procesa te uparivanja (eng. matching), odnosno usklađivanja obilježja djeteta i potencijalnih udomitelja. Uparivanje je složen proces koji obuhvaća poduzimanje niza radnji i donošenje niza odluka, na koji utječu različiti organizacijski i vanjski čimbenici kao i oni vezani za obilježja pojedinog slučaja i donositelja odluka. Svi ovi čimbenici opisani su i pojašnjeni u radu. Nadalje, u radu je istaknuta i važnost pravovremene pripreme kako djeteta tako i udomiteljske obitelji za dolazak djeteta za koje je temeljem procesa uparivanja procijenjeno da je smještaj u toj obitelji u njegovom/njezinom najboljem interesu, ali i pri-

- 1 prof.dr.sc. Maja Laklija, socijalna radnica, e-mail: maja.laklija@pravo.hr
- 2 Ivana Brkić, socijalna radnica, Centar za socijalnu skrb Gospić, e-mail: ivana.brkic96@gmail.com

Pregledni članak
Primljeno: ožujak, 2021.
Prihvaćeno: svibanj, 2022.
UDK: 364.65-056.49-053.2
DOI 10.3935/ljsr.v29i2.442

Maja Laklija¹
0000-0002-2580-4983

Ivana Brkić²
0000-0002-4155-2552

Studijski centar socijalnog rada

Ključne riječi:

alternativna skrb za djecu;
udomiteljstvo; proces uparivanja
udomitelja i djeteta; proces pripreme
za smještaj

preme roditelja i obitelji djeteta na iskustvo izdvajanja i povjeravanja djeteta nekoj drugoj obitelji. U Republici Hrvatskoj ne postoji definirani model prakse uparivanja udomitelja i djeteta. Stoga je namjera autora ovim radom skrenuti pozornost te potaknuti znanstveni i stručni interes za ovu temu u Republici Hrvatskoj.

UVOD

Pri procesu donošenja odluke o izdvajanju djeteta koja je u nadležnosti suda, uloga centra za socijalnu skrb je da procijeni potrebe pojedinog djeteta kako bi se djetetu osigurao smještaj koji će najbolje odgovarati njegovim potrebama i pravima. Prilikom predlaganja i odabiranja oblika smještaja, koji je u najboljem interesu za određeno dijete, stručnjaci centra za socijalnu skrb trebaju razmotriti različite čimbenike. U prvom redu to su: a) očekivana duljina skrbi za dijete izvan vlastite obitelji (npr. vjerojatnost reunifikacije); b) specifične tretmanske i druge potrebe djeteta (npr. sigurnost djeteta, njegovo zdravlje, obrazovanje, društvene i obiteljske veze, područje rekreacije i slobodnog vremena, emocionalni i bihevioralni razvoj, identitet i kultura djeteta) (Sladović Franz, 2004.; Government of Western Australia, 2017.); c) prednosti i nedostaci određenog oblika smještaja (Pösö i Laakso, 2014.); d) pravna i financijska pitanja; e) u slučaju da se planira smještaj u udomiteljskoj obitelji podudarnost osobina i obiteljskih obilježja udomitelja i djeteta (Sladović Franz, 2004.); kao i f) mogućnost pružatelja skrbi da se nosi s planom skrbi i djetetovim potrebama za održavanjem i uspostavljanjem stabilnih odnosa (Doran i Berliner, 2001.). Chor i sur. (2014.) navodi dva modela odlučivanja o smještaju u sustavu socijalne skrbi: a) multidisciplinarni timski pristup (eng. *multidisciplinary team approach*), koji je najrasprostranjeniji u Europi u kojem se nakon procjene tima stručnjaka daje preporuka (koja nije obvezujuća za donositelja odluke/rješenja) za najbolji i najprikladniji smještaj za dijete te tzv. b) internetski/softverski sustav uparivanja koji koristi algoritme pri odlučivanju (eng. *decision support algorithm*)³, a koji je dosta korišten u SAD-u te se bazira na matematičkim procjenama prikladnosti pojedinog

3 U SAD-u (Illinois) državna agencija za socijalnu skrb primjenjuje oba modela prilikom donošenja odluke o najprikladnijem obliku smještaja za djecu, a to su CANS (eng. *the Child and Adolescent Needs and Strengths*) i CAYIT (eng. *the multidisciplinary Child and Youth Investment Teams*) (Chor i sur., 2014.). CANS je algoritam koji se sastoji od 104 čestice koje su podijeljene u osam područja (doživljena trauma, simptomi traumatskog stresa, snage/prednosti, funkcioniranje u svakodnevnom životu, akulturacija, bihevioralne/emocionalne potrebe, rizična ponašanja te potrebe/prednosti pružatelja skrbi te taj algoritam na temelju kliničke procjene djeteta predlaže optimalan smještaj za njega ((ne)rodničko udomiteljstvo, specijalizirano udomiteljstvo, grupni ili institucionalni smještaj). Odlučivanje je organizirano na način da CANS predlaže smještaj, dok CAYIT donosi konačnu odluku (Chor i sur., 2014.).

oblika smještaja za dijete uzimajući u obzir obilježja djeteta, roditelja, okruženja te obilježja oblika skrbi.

U procesu uparivanja djeteta i udomitelja pomažuća okolnost je prethodno poznavanje djeteta i obilježja njegove situacije, a neizostavno bi trebalo biti i propitivanje mišljenja djeteta i njegovih roditelja ukoliko im nije oduzeta roditeljska skrb, dostupnost usluga i druga područja procjene (Pösö i Laakso, 2014.). Prije odlaska djeteta u novu sredinu, važno je raditi s djetetom i njegovim roditeljima na pripremi za izdvajanje. Nadalje, nakon što je donesena odluka o smještaju djeteta u npr. udomiteljsku obitelj (što je kao oblik skrbi u fokusu ovoga rada), uloga je voditelja slučaja u suradnji sa stručnim timom centra za socijalnu skrb i/ili timom za udomiteljstvo da pronađe udomiteljsku obitelj koja će najbolje odgovarati pojedinom djetetu, tj. da provede proces uparivanja (eng. *matching*) udomitelja i djece te da pripremi sve relevantne osobe na novonastalu situaciju (Ajduković, 1998.; Brajša- Žganec i sur., 2005.; Laklija, Vukelić i Milić Babić, 2012.; Zeijlmans, 2019. a). O tim procesima, kako je prikazano u nastavku rada, uvelike ovisi uspješnost ishoda udomiteljstva.

U Republici Hrvatskoj, kako pokazuje istraživanje Sladović Franz (2004.), stručnjaci iz centra za socijalnu skrb odabir smještaja za dijete najčešće vežu uz obiteljske prilike i karakteristike djeteta. Kao slučajeve u kojima bi dijete smjestili u udomiteljske obitelji stručnjaci u istraživanju Sladović Franz (2004.) navode: kada su djeca žrtve zlostavljanja i zanemarivanja u obitelji, kada su u obitelji teško narušeni odnosi te u slučajevima djece bez roditeljske skrbi (kada su djeci jedan ili oba roditelja umrli, nestali, bolesni ili u zatvoru). Nadalje, udomiteljstvo bi odabrali za smještaj djece mlađe dobi, djece koja su lakše traumatizirana, bez poremećaja u ponašanju, koja su emocionalno »osjetljiva« te djece kojima je potreban individualizirani pristup. Međutim, rezultati tog istraživanja pokazali su da je osnovni kriterij u praksi prilikom odabira smještaja zapravo postojanje slobodnog mjesta za prihvata djeteta. Temeljem rezultata istraživanja Vejmelka i Sabolić (2015.) i Izvješća o radu Ureda pravobraniteljice za djecu za 2020. godinu (Ured pravobraniteljice za djecu, 2021.), možemo zaključiti da navedeni kriterij slobodnog mjesta dominira i dalje prilikom odabira smještaja djeteta, tj. da u tom aspektu nije došlo do značajnijih promjena. Naime, Vejmelka i Sabolić (2015.) navode da je smještaj djeteta nerijetko uvjetovan slobodnim mjestom/smještajnim kapacitetom ustanova/udomiteljskih obitelji koje često nije blizu djetetovog dotadašnjeg prebivališta. Nadalje, smještajni kapaciteti u ustanovama dodatno su smanjeni, uslijed procesa transformacije i deinstitutionalizacije sustava skrbi za djecu te svjedočimo smještaju djece preko kapaciteta ustanova (Ured pravobraniteljice za djecu, 2021.) te potrebi za pronalaskom smještaja u udomiteljskim obiteljima. Međutim, paralelno sa smanjenjem smještajnih kapaciteta u ustanovama, nije se dogodilo povećanje broja udomiteljskih obitelji. Povećanju broja udomitelja nije doprinijelo ni donošenje novog Zakona o udomiteljstvu (NN, 115/2018.) i uvođenje mogućnosti obavljanja udomiteljstva kao zanimanja. Nadalje, zabrinjavajuća je situacija da će se velik broj udomitelja s obzirom na svoju dob

(više od polovice evidentiranih udomitelja u dobi je iznad 55 godina (MROSP, 2021.) uskoro »po sili zakona« prestatu baviti udomiteljstvom, što će dovesti do dodatnog smanjivanja njihovog broja. Ministarstvo rada mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (2021.a) u prijedlogu Nacionalnog plana razvoja socijalnih usluga za razdoblje od 2021. do 2027. godine ukazuje na činjenicu o nedovoljnom broju udomiteljskih obitelji za djecu te na neujednačenu regionalnu rasprostranjenost udomiteljstva. Sve navedeno utječe na proces smještavanja djeteta, tj. mogućnost odabira smještaja sukladno potrebama djece i provedbu procesa uparivanja udomitelja i djeteta. Potrebe za smještaj djece su veće u odnosu na broj dostupnih udomiteljskih obitelji te zbog navedenog u Republici Hrvatskoj ne možemo govoriti o kvalitetnom uparivanju, nego o smještaju u udomiteljsku obitelj gdje postoji slobodno mjesto neovisno o obilježjima i potrebama djeteta.

Postojeća literatura koja se bavi temom uparivanja uglavnom dolazi iz zapadnih zemalja kao što su Nizozemska (Zeijlmans i sur., 2017., 2018., 2019.a, 2019.b), Finska (Pöso i Laakso, 2014., 2015.), Kanada (Brown i sur., 2009.), Engleska (Farmer i Pollock, 1999.) i SAD (Fox i Winnett, 1990.; Sattler, Font i Gershoff, 2018.). Na njihovu praksu i rezultate istraživanja pozvat ćemo se u nastavku rada. Cilj ovog rada je dati pregled rezultata suvremenih istraživanja i praksi vezanih uz proces uparivanja i pripreme djeteta i udomitelja na smještaj u svijetu, uz kritički osvrt na postojeću praksu u Republici Hrvatskoj. Svrha rada je doprinijeti znanstvenoj utemeljenosti i promišljanju unapređenja prakse smještavanja djece u udomiteljsku obitelj (s fokusom na proces uparivanja i pripremu na smještaj), kao i potaknuti akademski interes za ovo područje uz preporuke tema za buduće radove i znanstvena istraživanja. U tu svrhu, u prilogu rada nalaze se predlošci koji mogu poslužiti praktičarima i istraživačima za unapređenje i analizu prakse uparivanja i daljnja istraživanja u ovom području.

Uparivanje udomitelja i djeteta

Uparivanje (eng. *matching*) je proces odabira udomiteljske obitelji koja najbolje odgovara pojedinom djetetu (Zeijlmans i sur., 2017.), točnije riječ je o »međusobnom usklađivanju obilježja djeteta i udomitelja« (Laklija, 2011.: 294). Uparivanje se definira i kao proces odlučivanja o najprikladnijoj dostupnoj udomiteljskoj obitelji za pojedino dijete i stvaranja čvrstog temelja za smještaj u udomiteljstvo s ciljem povećanja šansi za pozitivan ishod udomiteljstva (Zeijlmans i sur., 2018.), vodeći se načelom najboljeg interesa djeteta (Pöso i Laakso, 2014., 2015.; Government of Western Australia, 2017.). Važno je istaknuti da je uparivanje potrebno promatrati kao proces, a ne kao događaj. Sam proces na koji je ono provedeno, a koji uključuje okolnosti i način kako je došlo do smještaja te podrška djetetu i obiteljima (biološkoj i udomiteljskoj) u tom procesu, u konačnici će utjecati na njegov tijek i ishod. Quinton (2012.) ističe da su posljedice pretjeranog fokusiranja i promatranja uparivanja

kao događaja (odabir najprikladnijeg udomitelja/udomiteljske obitelji) gubitak šire slike, zanemarivanje i umanjivanje određenih potreba djeteta i/ili preuveličavanje sposobnosti udomitelja s ciljem postizanja odabira. Nadalje, kvaliteta uparivanja ovisi o nekoliko usko povezanih čimbenika kao što su: dobra procjena, jasan plan podrške, pažljivo donošenje odluka, kvalitetna razmjena informacija između stručnjaka, postojanje tzv. fonda udomitelja koji mogu odgovoriti na različite potrebe djeteta (Schofield i sur., 2011.) te kvaliteta informacija na kojima se temelji, a koja uključuje participaciju djece, roditelja i udomitelja (Government of Western Australia, 2017.).

U proces uparivanja iznimno je važno uključiti dijete (Government of Western Australia, 2017.; Zeijlmans i sur., 2019.b) što je prepoznato i u našem Zakonu o udomiteljstvu (NN, 115/2018., čl. 53) gdje se navodi da je jedno od prava djeteta sudjelovati u donošenju odluka koje utječu na njegov život. Iako je preporuka da djeca trebaju biti informirana i uključena u proces donošenja odluka, kao i uparivanja, činjenica je da su ona rijetko uključena u te procese (Žižak i sur., 2012.). Rezultati istraživanja koje su proveli Zeijlmans i sur. (2019.b) pokazali su da stručnjaci imaju ključnu ulogu u poticanju i podupiranju sudjelovanja djeteta, ali i bioloških roditelja i udomitelja te da utjecaj djeteta i roditelja na odluku o uparivanju ovisi o kontekstu u kojem se donosi odluka. Za uključivanje djece u proces uparivanja značajnima su se pokazale pretpostavke i procjene stručnjaka o sposobnosti djeteta da izrazi svoje želje ili mišljenje i ranjivosti djeteta. Pokazalo se da stručnjaci u svakodnevnoj praksi koriste proizvoljne kriterije pomoću kojih utvrđuju je li dijete, koje se treba uključiti u proces uparivanja, dovoljno zrelo. Također, rezultati istraživanja pokazali su da se djeca, pogotovo mlađa, uglavnom zadnja uključuju u proces te zbog toga gotovo nemaju nikakvu mogućnost utjecati i promijeniti odluku o uparivanju (Zeijlmans i sur., 2019.b). Osim toga, važno je sudjelovanje bioloških roditelja (kada je procijenjeno da je to u interesu djeteta) i udomitelja u procesu uparivanja jer se njihovim sudjelovanjem povećava vjerojatnost pozitivnih ishoda smještaja i skrbi općenito. Međutim, rezultati su pokazali da će se vjerojatnost uključivanja bioloških roditelja u proces uparivanja smanjiti ukoliko kod stručnjaka postoji pretpostavka da roditelji nisu spremni na suradnju ili da su nekonstruktivni, odnosno da nisu sposobni izraziti realno mišljenje vezano uz budući smještaj njihovog djeteta ili da sami predstavljaju rizik za prekid smještaja. Odluka o neuključivanju udomitelja povezana je s pretpostavkom stručnjaka o sposobnosti udomitelja da se kritički osvrnu na tzv. prikladnost smještaja nekog konkretnog djeteta u njihovu obitelj te svoje kompetencije i kapacitete s obzirom na potrebe djeteta koje se smješta, obilježja kontakta s roditeljima dok je dijete na smještaju te eventualnu drugu djecu na smještaju i vlastitu obitelj (Zeijlmans i sur., 2019.b). U Finskoj roditelji i dijete (u dobi od najmanje 12 godina) imaju pravo ne prihvatiti predloženi smještaj. U takvim slučajevima traže se druge opcije smještaja jer smatraju da postoji veća vjerojatnost uspjeha smještaja ukoliko se roditelji i dijete osjećaju dobro vezano za smještaj i suglasni su s istim (Pöso

i Laakso, 2014.). Nadalje, zakon u Finskoj nalaže da je, uz djecu i njihove roditelje, u proces odlučivanja potrebno uključiti i druge osobe bliske djetetu (Pösö i Laakso, 2014.). Praksa uparivanja pokazuje da se trenutak uključivanja djece, njihovih roditelja i udomitelja u proces uparivanja razlikuje ovisno o okolnostima izdvajanja (tzv. planirano izdvajanje ili hitno/žurno), da njihovo uključivanje zahtijeva vrijeme (više sudionika zahtijeva nešto dulji proces), kao i da se njihovim uključivanjem u kasnijoj fazi procesa odlučivanja o smještaju smanjuje njihova moć/mogućnost utjecaja na ishod same odluke (Zeijlmans i sur., 2019.b).

Tipovi procesa uparivanja udomitelja i djeteta u praksi

Zeijlmans i suradnici (2018.) ističu da je važno razlikovati dvije komponente uparivanja: sadržaj (podrazumijeva obilježja djeteta, njegovih bioloških roditelja i udomiteljske obitelji kao bitne elemente procesa donošenja odluka) te proces uparivanja (sastoji se od koraka koje stručnjaci poduzimaju tijekom donošenja odluke, primjerice, susreti s djetetom, razgovori s drugim stručnjacima, prikupljanje drugih relevantnih informacija i sl.). Autori su istraživali i utjecaj konteksta i čimbenika pojedinih slučajeva na odluku o uparivanju djeteta i udomitelja te su došli do zaključka da u praksi postoje tri tipa uparivanja: uparivanje po planu, prilagođeno uparivanje i kompromisno uparivanje (Zeijlmas i sur., 2018.).

Uparivanje po planu (eng. *matching as planned*) – odnosi se na tzv. standardni, redovan proces uparivanja, a temelji se na racionalnom promišljanju, empirijskim dokazima, kompetencijama i radnom iskustvu stručnjaka, uvažavanju postupnosti postojećih procedura postupanja i procjenama tima stručnjaka (Zeijlmas i sur., 2018.). Pösö i Laakso (2014.) govore o tzv. »idealnom uparivanju«, kada je smještaj djeteta planiran uz npr. suglasnost roditelja ili se promišlja o promjeni oblika smještaja djeteta, tj. situacijama koje ne zahtijevaju žurno postupanje. To jest, u situacijama u kojima socijalni radnici uz tim stručnjaka imaju vremena kvalitetno provesti procjenu potreba, odabrati oblik smještaja koji najbolje odgovara potrebama djeteta, izvršiti izbor među potencijalnim udomiteljima kroz proces uparivanja te imaju kontrolu nad izborom i odlukama.

Prilagođeno uparivanje (eng. *matching being tailored*) – U slučajevima u kojima nije moguće provesti standardni proces uparivanja (slučajevi koji zahtijevaju drugačiji pristup kako bi se osigurala dobrobit djeteta, npr. situacije hitnog izdvajanje djeteta iz obitelji i njegovo smještavanje), odluke se donose prema specifičnim potrebama djeteta i obilježjima situacije koja se zatekne. U takvim specifičnim okolnostima stručnjaci, vodeći računa o dobrobiti osoba uključenih u proces (prvenstveno najboljem interesu djeteta), prilagođavaju i sadržaj i proces uparivanja okolnostima izdvajanja/premještanja djeteta (npr. uključuje neke dodatne instrumente

procjene, dodatne konzultacije sa specijalistima, mehanizme zaštite sigurnosti sudionika i sl.) (Zeijlmans i sur., 2018.).

Kompromisno uparivanje (eng. *matching being compromised*) – Prilikom uparivanja stručnjaci su često suočeni s različitim preprekama koje mogu utjecati na sadržaj i/ili proces uparivanja, kao što su vremenska ograničenja, manjak udomiteljskih obitelji i nedostatak informacija (Zeijlmans i sur., 2018.), dostupnost zamjenškog smještaja (npr. udomitelj je bolestan i zbog toga je dijete potrebno smjestiti u drugu udomiteljsku obitelj), mišljenje i želje djece i njihovih roditelja (Pòsò i Laakso, 2014.) koji utječu na smjer procesa te u konačnici mogu narušiti kvalitetu procesa i odluke. Ova vrsta uparivanja dobila je naziv kompromisno zbog toga što socijalni radnici, kada su suočeni s različitim preprekama (neke od njih su ranije navedene) moraju raditi kompromise i vagati između različitih aspekata nužnih za donošenje odluke, tj. neka područja, a često i neke potrebe djeteta tretirati manje važnima od drugih u danim okolnostima zbog objektivnih ograničenja (Pòsò i Laakso, 2014.). Zeijlmans i suradnici (2018.) navode da stručnjaci kada su suočeni s preprekama koriste dvije strategije: umanjivanje standarda uparivanja i očuvanje kvalitete procesa donošenja odluke.

Strategiju umanjivanja standarda uparivanja (eng. *lowering matching standards*) Zeijlmans i suradnici (2018.) opisali su kao strategiju donošenja odluka unatoč preprekama koje mogu utjecati na sadržaj i kvalitetu procesa uparivanja. Prepreke, poput vremenskog ograničenja, mogu utjecati na sadržaj odluke, u smislu da stručnjaci zbog vremenskog ograničenja ponekad nisu u mogućnosti prikupiti sve relevantne informacije ili konzultirati se s kolegama ili preskaču, odnosnu skraćuju određene korake (npr. prikupljaju samo nužne informacije, ne organiziraju sastanke obiteljskog tima, skraćuje vrijeme koje udomiteljima treba za razmišljanje o spremnosti udomljenja određenog djeteta i sl.). Nepotpune informacije utječu na kvalitetu sadržaja koji se koristi u procesu uparivanja, tj. predstavljaju značajnu prepreku u donošenju odluke što rezultira površnim uparivanjem koje se temelji samo na dijelu poznatih informacija. Zapravo preduvjet za provođenje kvalitetnog uparivanja je postojanje kvalitetnih informacija na kojima se temelji, stoga je važno njihovo redovito ažuriranje (Government of Western Australia, 2017.) jer nepotpuni, zastarjeli, iskrivljeni ili pogrešni podaci utječu na proces donošenja odluke (Zeijlmans i sur., 2018.). Umanjivanje standarda procesa uparivanja povezuje se i s nedostatkom udomiteljskih obitelji. Nedostatak udomiteljskih obitelji utječe na mogućnost odabira smještaja sukladno najboljem interesu djeteta te povećava vjerojatnost negativnog ishoda smještaja. Nadalje, ukoliko stručnjak sadržajno provede adekvatnu procjenu, ali nema mogućnosti za uparivanje, odnosno vodi se idejom da je uspjeh pronaći bilo koju obitelj koja je spremna primiti dijete na skrb, onda nije iznenađujuće što se smisao cijelog procesa dovodi u pitanje.

Strategija očuvanja kvalitete procesa donošenja odluke (eng. *safeguarding quality*) predstavlja nastojanja stručnjaka da unatoč preprekama procijene i osiguraju

kvalitetu procesa donošenja odluke (Zeijlmans i sur., 2018.). Stručnjaci traže način kako smanjiti rizik negativnog ishoda smještaja pa tako, na primjer, traže obitelji koje mogu podnijeti smještaj djeteta koji podrazumijeva određene kompromise. Npr. dijete koje manifestira neke poteškoće u ponašanju stručnjak smješta u obitelj iskusnih i dokazano kvalitetnih udomitelja s kojima ima kvalitetnu suradnju i za koje procjenjuje da, iako nemaju specifične kompetencije (s obzirom na stanje/potrebe djeteta), imaju kapacitete za uspješno nošenje sa stresom te da će se moći nositi s ponašanjem djeteta. Nažalost, takva praksa dovodi do iscrpljivanja i odustajanja udomitelja, ne samo od pružanja skrbi za konkretno dijete, već od daljnjeg bavljenja udomiteljstvom. Treba imati na umu da način na koji je došlo do smještaja može utjecati na njegov daljnji tijek i u konačnici na njegov ishod (Government of Western Australia, 2017.).

Proces uparivanja u kontekstu planiranja skrbi za dijete

Praksa uparivanja odvija se u kontekstu šireg procesa planiranja skrbi za pojedino dijete, koji zahtijeva postupnost radnji i koji se odvija u nekoliko faza (Government of Western Australia, 2017.): faze prikupljanja relevantnih informacija i procjene potencijalnih udomitelja, djeteta i bioloških roditelja, odabiranja najprikladnijeg oblika skrbi, odabiranja najprikladnije opcije skrbi, planiranja skrbi i podrške u procesu skrbi o udomljenom djetetu.

Prva se faza odnosi na **prikupljanje relevantnih informacija i procjenu potencijalnih udomitelja, djeteta i bioloških roditelja**. Kao početna točka procesa uparivanja navodi se procjena udomitelja koja pruža mogućnost stručnjacima da prikupe informacije koje će im pomoći u pronalaženju zajedničkih veza između udomitelja i djece. Stručnjaci procjenu najčešće vrše na temelju predložaka/upitnika koji sadržavaju različita područja procjene popraćena s relevantnim pitanjima. Osim standardnih psiholoških instrumenata, u procjeni udomitelja sve se više koriste različite liste/predlošci za procjenu i instrumenti socijalnog rada. Iako kod instrumenata socijalnog rada najčešće ne postoje standardizirani rezultati, već je njihova interpretacija kontekstualna i ovisi o svrsi procjene, stručnjakovim kompetencijama, značenju koje prikupljene informacije imaju u kontekstu alternativne skrbi, kvaliteti prikupljenih informacija koja ovisi i o uključenosti i autentičnosti korisnika pri odgovaranju na pitanja te o stvorenom odnosu između stručnjaka i udomitelja/korisnika. Oni ipak omogućuju stručnjacima analiziranje i odlučivanje na objektivniji, sustavniji, osnažujući i sveobuhvatniji način (Sladović Franz, 2019.).⁴ Primjeri takvih listi/predložaka koji se koriste u Australiji nalaze se u prilogu rada (Prilog 1.: Čimbenici koji

4 Prilog je dostupan kao suplement objavljen u online izdanju

se uzimaju u obzir u procesu uparivanja djeteta i udomitelja, Prilog 2.: Pitanja za procjenu potencijalnih udomitelja u procesu uparivanja konkretnog djeteta) (Government of Western Australia, 2017.). Također, stručnjaci nastoje prikupiti što je moguće više informacija o djetetu kako bi stekli potpuni uvid u njegove potrebe. Informacije prikupljaju iz različitih izvora kao što su samo dijete, njegovi roditelji i druge značajne osobe iz djetetova života, prijašnji udomitelji (ako ih je bilo) i ostale relevantne osobe (odgojitelji iz ustanove, odgojitelji u vrtiću, pedijatri...). Također, dodatne informacije prikupljaju iz izvješća koje su vodili prijašnji ili trenutni udomitelji, npr. u situacijama premještanja djeteta ili ponovnog udomljavanja. I u Republici Hrvatskoj udomitelji imaju obvezu pisati izvješća i dostavljati ih CZSS-u te ona mogu biti važan izvor informacija u procesu uparivanja. U tom pogledu, bilo bi važno provesti analizu tih izvješća, kako bi se dobio uvid u njihovu sadržajnost i kako bi se dale jasne smjernice za njihovo unapređenje. Nadalje, od iznimne je važnosti da stručnjaci u proces uključe roditelje te da uvažavaju njihovo stajalište i želje što mogu napraviti kroz njihovu izravnu uključenost u zajedničke ili po potrebi odvojene sastanke (Government of Western Australia, 2017.). Ističe se da je roditelje potrebno uključiti jer oni imaju značajne informacije o djetetu, kao što su npr. informacije o njegovim dnevnim rutinama, proširenoj obitelji i drugim socijalnim vezama. Stručnjaci u ovoj fazi koriste u tu svrhu posebno izrađen instrument koji se sastoji od devet dimenzija dobrobiti djeteta (sigurnost, potrebe skrbi, zdravlje, obrazovanje, društvene i obiteljske veze, rekreacija i slobodno vrijeme, emocionalni i bihevioralni razvoj, identitet i kultura te pravna i financijska pitanja) te pruža smjernice stručnjacima koje informacije trebaju prikupiti pri procjenjivanju djetetovih potreba za skrb.

Druga faza podrazumijeva **odabiranje najprikladnijeg oblika skrbi**. Ističe se da stručnjaci prilikom odabiranja najprikladnijeg oblika skrbi trebaju odabrati onaj oblik koji će najbolje odgovarati djetetovim potrebama. Udomiteljstvo kao oblik skrbi ne mora biti prikladno za svako dijete te stoga trebaju biti razvijeni i dostupni različiti oblici alternativne skrbi (npr. domovi, stambene zajednice i sl.) (Government of Western Australia, 2017.).

Odabiranje najprikladnije opcije skrbi treća je faza. Nakon odabira oblika skrbi, zadaća je stručnjaka da odaberu najprikladniju opciju skrbi, tj. onu koja će najbolje odgovarati djetetovim potrebama te da osiguraju odgovarajuću podršku za odabranu opciju skrbi (npr. udomiteljsku obitelj).

Četvrta faza odnosi se na **planiranje skrbi**. Nakon što je odabran potencijalni udomitelj, stručnjaci su dužni osigurati mu potpune informacije o djetetu i njegovim potrebama (kako bi udomitelj mogao donijeti odluku o tome može li odgovoriti na djetetove potrebe) te raspraviti o mogućim dodatnim uslugama podrške koje će biti potrebne ukoliko se dijete smjesti kod tog udomitelja. Stručnjaci trebaju imati na umu da udomitelj može odbiti ponuđeni smještaj (Pilkington, 2013.). Nadalje, navodi se da nakon što udomitelj pristane preuzeti skrb o djetetu, on postaje član tima i važno je da ga stručnjaci uključe u planiranje i timske sastanke koji se tiču dje-

teta. U toj fazi stručnjaci izrađuju plan skrbi u kojem se trebaju osvrnuti na brojna područja kao što su odgoj i obrazovanje, djetetovo zdravlje, potrebe za kontaktom s članovima uže i šire obitelji te uloge i obveze svih uključenih i neka druga područja (identitet djeteta, uključujući religijski/kulturalni/etnički identitet, pripremu djeteta za izlazak iz skrbi i sl.). Ističe se da u planu skrbi stručnjaci navode djetetove potrebe, korake i mjere koje treba poduzeti kako bi se odgovorilo na te potrebe. Također, navode da se u planu skrbi treba osvrnuti na moguću traumu koju je dijete pretrpjelo, njegova trenutna ponašanja te strategije i mjere koje treba poduzeti u procesu rada s i na traumi. Korištenje tih strategija i mjera omogućava udomitelju da na pozitivan način odgovori na tip ponašanja djeteta koji proizlazi iz iskustva traume, da se pri tome produbi odnos između udomitelja i djeteta te da se pomogne djetetu u oporavku od traume. Prije nego što se dijete smjesti u udomiteljsku obitelj važno je pripremiti dijete te isplanirati proces smještaja djeteta u obitelj udomitelja, kako bi se umanjio stres kao i potencijalna trauma te se povećale šanse za pozitivan ishod (Government of Western Australia, 2017.).

Peta faza uključuje planiranje **podrške u procesu skrbi**. Kada se dijete smjesti u udomiteljsku obitelj, važno je da se udomiteljima osigura kontinuirana podrška (Government of Western Australia, 2017.). Ističe se da podršku pruža socijalni radnik koji je nadležan za dijete te drugi članovi tima. Također, navodi se da postoji mogućnost drugih izvora podrške poput edukacije udomitelja, organiziranja grupa podrške udomiteljima, osiguravanje supervizije udomitelja i slično.

Čimbenici koji utječu na proces uparivanja

Zeijlmans i suradnici (2017.) opisuju uparivanje kao složen proces koji se sastoji od niza postupovnih radnji važnih za donošenje različitih odluka, a na koji utječu organizacijski i vanjski čimbenici kao i oni koji se tiču obilježja pojedinog slučaja i donositelja odluka.

Različiti **organizacijski čimbenici** utječu na proces donošenja odluka u procesu uparivanja. Zeijlmans i sur. (2017.) ističu: ograničenu mogućnost izbora koja je povezana s nedostatkom udomiteljskih obitelji, ograničenost raspoloživog vremena za donošenje odluka, nedostatak sustavnih smjernica za donošenje odluka, nedostatak informacija (npr. nepotpuni, neadekvatno vođeni/evidentirani podaci) te druge organizacijske čimbenike. Navedeni organizacijski čimbenici mogu ograničiti stručnjaka pri izboru smještaja za dijete. Nedostatak udomiteljskih obitelji može dovesti do toga da stručnjaci nemaju drugu mogućnost nego smjestiti dijete u jedinu dostupnu udomiteljsku obitelj (Sinclair i Wilson, 2003.; Zeijlmans i sur., 2017.), što često dovodi do iskorištavanja postojećih udomiteljskih obitelji do maksimalnih kapaciteta (Waterhouse i Brocklesby, 2001.; Groza i sur., 2003.). Nadalje, time se umanjuje mogućnost da se slijede potrebe i želje djeteta i njegovih roditelja (Zeijlmans

i sur., 2019.b); povećava rizik da smještaj djeteta ne bude u njegovom najboljem interesu (Zeijlmans i sur., 2018.); povećava rizik od prekida smještaja (Sattler, Font i Gershoff, 2018.); dovodi do toga da stručnjaci prilikom uparivanja ne vode računa o sastavu udomiteljske obitelji te potrebama druge djece na smještaju kao i njihovom mogućem utjecaju na dijete koje se smješta (Farmer i Pollock, 1999.). Zbog navedenih organizacijskih čimbenika, može doći do odgađanja smještaja ili biranja manje optimalne opcije za dijete (Zeijlmans i sur., 2017.). Stoga različiti autori (Blakey i sur., 2012.; Sattler, Font i Gershoff, 2018.) naglašavaju važnost regrutacije novih udomitelja, da sustav ima veći izbor opcija smještaja (odnosno udomiteljskih obitelji) i kompetentne udomitelje kako bi mogao zadovoljiti potrebe djece. Također, jedna od posljedica, regionalno nejednake razvijenosti udomiteljstva, što je slučaj i u Republici Hrvatskoj, je da se djeca smještaju daleko od svojih obitelji (što smanjuje mogućnost kontakta djeteta s obitelji) (Centar Sirius, 2017.). Nadalje, posljedica ograničenosti vremena tijekom uparivanja je manja sveobuhvatnost sadržaja i procesa uparivanja (Zeijlmans i sur., 2018.) te je takvo uparivanje manje usmjereno na dijete (Waterhouse i Brocklesby, 2001.). Sinclair i Wilson (2003.) upozoravaju da je gotovo nemoguće provesti proces uparivanja u slučajevima kada je dijete potrebno hitno smjestiti te da je potrebno vrijeme za njegovu provedbu kako bi se osigurao smještaj koji je prikladan za dijete. Primjerice, rezultati istraživanja Waterhouse i Brocklesby (2001.) pokazali su da čak 2/3 slučajeva izdvajanja djece nije bilo unaprijed planirano (razlog izdvajanja bio je nastanak krizne situacije) što je rezultiralo time da socijalni radnici nisu proveli proces uparivanja, tj. provjeru usklađenosti potreba obilježja djeteta i udomitelja u cilju izbora prikladne udomiteljske obitelji. Djeca izdvojena iz obitelji temeljem žurne mjere izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2015. do 2020. godine češće su smještene u ustanove socijalne skrbi. Podatak za 2020. godinu pokazuje da je od ukupno 207 žurno izdvojene djece u ustanove socijalne skrbi smješteno njih 107, a u udomiteljske obitelji 60 (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2021.b). Zbog nedostatka vremena za procjenu usklađenosti djeteta i udomiteljske obitelji, stručnjaci nemaju drugu mogućnost nego smjestiti dijete u jednu od dostupnih udomiteljskih obitelji (Zeijlmans i sur., 2017.). U okolnostima hitnog smještaja djece, stručnjaci imaju ograničeno vrijeme za donošenje odluke što umanjuje mogućnost uključivanja djece, njihovih roditelja i udomitelja, pa i drugih zainteresiranih osoba u odlučivanje o uparivanju (Zeijlmans i sur., 2019.b). Važno je izdvojiti i radno opterećenje stručnjaka koje utječe na njihovu vremensku raspoloživost (Zeijlmans i sur., 2017.). Na primjer, analiza sustava socijalne skrbi pokazala je da se u Hrvatskoj timovi za udomiteljstvo formiraju samo ako je u centru za socijalnu skrb registrirano najmanje 100 udomiteljskih obitelji. Ukoliko taj uvjet nije zadovoljen, obveze tima za udomiteljstvo preuzimaju stručnjaci koji rade na Odjelu za djecu, mladež i obitelj u centru socijalne skrbi uz ostale poslove koje obavljaju ili tim za udomiteljstvo glavnog centra unutar županije. Velik broj udomiteljskih obi-

telji po timu ili nedostatak iskustva socijalnih radnika u području udomiteljstva (u centrima s manjim brojem udomiteljskih obitelji) ili fokusiranost na ostale poslove utječu na kvalitetu njihova rada. Još je 2010. godine Žižak, kao prijedloge stručnjaka za unapređenje udomiteljstva, između ostalih, navodila potrebu formiranja timova za udomiteljstvo u svim županijama, u svim centrima za socijalnu skrb bez obzira na aktualni broj udomitelja – s ciljem razvijanja udomiteljstva, formiranja posebnih timova za udomiteljstvo djece, osiguranja sredstava i većeg broja stručnih djelatnika za rad na tome području. Za pretpostaviti je da bi smanjenje broja udomiteljskih obitelji po socijalnom radniku u Republici Hrvatskoj dovelo do poboljšanja kvalitete usluga koja se pruža udomiteljima, djetetu pa i biološkoj obitelji. U Mađarskoj je npr. određeno da socijalni radnik može biti zadužen za najviše 30 udomiteljskih obitelji (Centar Sirius, 2017.).

Od organizacijskih čimbenika ističe se nedostatak službenih sustavnih smjernica i protokola. Posljedica nedostatka službenih smjernica je tzv. praksa nagađanja koja se odnosi na činjenicu da stručnjaci često bez njih procjenjuju pa i predviđaju prikladnost smještaja za pojedino dijete temeljem svojih dosadašnjih iskustava, uvjerenja i vrijednosti (Farmer i Pollock, 1999.). Smatra se da bi donošenje službenih smjernica pomoglo stručnjacima pri donošenju odluka i u konačnici povećalo kvalitetu uparivanja te unaprijedilo praksu (van Dam i sur., 2000., prema Zeijlmans i sur., 2017.). Osim toga, nedostatak informacija može ograničiti mogućnost stručnjaka da izabere prikladan smještaj za pojedino dijete. Navedeno posebno dolazi do izražaja, što je nerijetko situacija u Hrvatskoj⁵, ako se udomitelj i dijete ne nalaze u nadležnosti istog centra za socijalnu skrb. U tim situacijama centar za socijalnu skrb nadležan za dijete pisanim putem treba tražiti suglasnost i izbor obitelji na području nekog drugog centra za socijalnu skrb (Zakon o udomiteljstvu, 2018., čl. 43, st. 2). Nakon toga, centri za socijalnu skrb izmjenjuju informacije o djetetu. Na izbor udomiteljske obitelji izravno utječe kvaliteta informacija koje su sadržane u socijalnoj anamnezi djeteta i drugim pratećim dokumentima, koji se odnose na specifične potrebe djeteta, na njegova iskustva, ograničenja i moguće zdravstvene potrebe (Kronstein i Škrabić Aničić, 2010.). S jedne strane, imamo CZSS koji dobro poznaje dijete i njegovu obitelj, a s druge strane, CZSS koji poznaje udomiteljsku obitelj, što upućuje na važnost kvalitete njihove suradnje u procesu procjenjivanja koja bi obitelj najbolje odgovorila na potrebe djeteta te donošenja konačne odluku o smještaju. Problemi nastaju ukoliko npr. ta suradnja nije kvalitetna, ukoliko dokumentacija kasni ili je nepotpuna ili CZSS djeteta, zbog nemogućnosti pronalaska udomiteljske obitelji na području svoje nadležnosti, očekuje od tima za udomiteljstvo drugog CZSS-a da pronađe udomiteljsku obitelj, a njima samo jave podatke o pronađenoj

5 Prema podacima Godišnjeg statističkog izvješća u RH za 2020. godinu (Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, 2021.b), 1 745 djece smješteno je na području mjesne nadležnosti CZSS-a koji je donio odluku o smještaju, a njih 526 na području drugih CZSS-a, a za koje je nadležni centar donio odluku o smještaju.

obitelji. Kvalitetna suradnja i informacije su preduvjet za uspješno uparivanje, odnosno uparivanje može biti kvalitetno provedeno ukoliko su kvalitetne informacije na kojima se temelji (Government of Western Australia, 2017.).

Vanjski čimbenici, odnosno čimbenici izvan same organizacije koji utječu na praksu uparivanja, su razne socijalne politike, međunarodne organizacije i vanjski pritisci na centre za socijalnu skrb za uvođenje promjena (Zeijlmans i sur., 2017.). Ovaj čimbenik tzv. vanjskih utjecaja je posebno izražen u Republici Hrvatskoj. Naime, potreba za drugačijom organizacijom skrbi o djeci bez adekvatne roditeljske skrbi planirana je u različitim nacionalnim dokumentima (strategijama i planovima) te postojećim dokumentima vezanim uz reformu sustava socijalne skrbi i deinstitutionalizaciju (npr. Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, 2010.; Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, 2018.). Navedeno je dovelo do smanjenja smještajnih kapaciteta u ustanovama, no nije dovelo do očekivanog porasta broja udomiteljskih obitelji unatoč donošenju novog Zakona o udomiteljstvu (kojim je među ostalim omogućeno bavljenje udomiteljstvom kao zanimanjem). Nadalje, u nekoliko posljednjih godina svjedočili smo nekolicini tragičnih slučajeva ubojstava ili teškog ozljeđivanja djece od strane roditelja, što je dovelo do povećanja broja prijava centrima za socijalnu skrb, ali i povećanja broja izdvajanja djece iz obitelji (Stanić, 2021.). Stanić (2021.) ističe da mediji imaju utjecaja na postupanje socijalnih službi. U svom radu bavio se analizom medijskih izvještaja o socijalnim radnicima povodom medijski eksponiranih slučajeva zlostavljanja djece. Navodi da socijalni radnici češće izdvajaju djecu iz obitelji nakon medijskih izvještaja o tragičnim događajima, a to povezuje sa strahom od pogreške i/ili nespremnošću za preuzimanje tzv. profesionalnih rizika te stavom javnosti o prikladnoj intervenciji. Navedeno je dovelo do jačanja pritiska na djelatnike CZSS-a, ali i ustanova pri traženju slobodnog, a ne za dijete optimalnijeg smještaja. Nadalje, centri za socijalnu skrb dužni su voditi registar udomiteljskih obitelji za svoje područje nadležnosti. U registru se uz određena obilježja udomitelja vodi i evidencija o broju korisnika na smještaju te preostalom smještajnom kapacitetu. Problem može nastati ukoliko se izjednačava broj korisnika prema izdanim dozvolama za obavljanje udomiteljstva s neostvarenim smještajnim kapacitetima. Naime, kriterij broja smještenih korisnika u obitelji udomitelja, osim dozvole, treba biti potreba te specifičnost obilježja skrbi za određeno dijete ili djecu. U određenim situacijama u interesu djeteta je da bude jedino na smještaju u toj udomiteljskoj obitelji, iako sukladno dozvoli, u njoj može biti smješteno više djece. Nadalje, dio mjesta se vodi kao slobodan jer rješenje o smještaju djeteta nije pravomoćno, a smještaj je »rezerviran« za to konkretno dijete. Uvažavajući navedeno, može se problematizirati uputa Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike CZSS-ima nadležnim za dijete da sami zovu udomitelje s područja nadležnosti drugog CZSS-a u kojima prema registru postoje slobodna mjesta. Postavlja se pitanje, osim redovitosti ažuriranja podataka u registru, može li se

temeljem vrlo općenitih podataka navedenih u registru udomitelja⁶ napraviti kvalitetna (pred)selekcija potencijalnih udomitelja koji bi najbolje odgovarali potrebama djeteta za koje se traži smještaj. Je li opravdano zaobići djelatnike CZSS-a koji se bave poslovima udomiteljstva i njihovu ekspertizu s obzirom da oni najbolje poznaju kompetencije, kapacitete i situacije u kojima se te obitelji nalaze i korisnike o kojima skrbe te su neizostavan dio kvalitetnog procesa uparivanja te kvalitetne suradnje stručnjaka unutar sustava? U kontekstu zaštite dobrobiti djeteta, Ajduković (2021.) ističe važnost poboljšanja kvalitete suradnje između stručnjaka unutar sustava. Kako bi se navedeno postiglo, između ostalog, važna je dvosmjerna komunikacija među djelatnicima na različitim razinama odgovornosti unutar pojedinog sustava, organizacijska podrška djelatnicima te povjerenje, međusobno poznavanje i posvećenost stručnjaka. U tom kontekstu, važno je promišljati kako poboljšati suradnju između stručnjaka nadležnih za dijete te onih nadležnih za udomitelje, posebice ukoliko ne djeluju u sklopu istog centra za socijalnu skrb s ciljem osiguravanja preduvjeta za kvalitetan proces uparivanja.

Brojni su **čimbenici vezani za pojedini slučaj** (eng. *case factors*) koji utječu na praksu uparivanja djeteta i udomitelja. Rezultati istraživanja Zeijlmansa i suradnika (2018.) pokazali su da tijekom procesa uparivanja, stručnjaci razmatraju različita obilježja djeteta, udomitelja i okruženja. Tako navode da se vodi računa o dobi, religijskoj i kulturalnoj pripadnosti djeteta i udomitelja, udaljenosti biološke i udomiteljske obitelji, postojanju braće i sestara, specifičnim potrebama i manifestiranim ponašanjima djeteta, pedagoškim vještinama udomitelja, prisutnosti druge djece u udomiteljskoj obitelji, itd. Slično navode i Waterhouse i Brocklesby (2001.), odnosno ističu da treba voditi računa o rasi, lokaciji i vještinama udomitelja, njihovoj fleksibilnosti i iskustvu, sposobnosti da se nose s izazovima u kontaktu s roditeljima

6 Prema Pravilniku o sadržaju i načinu vođenja Registra udomitelja i registra smještenih korisnika te sadržaju obrasca za izvještavanje (NN, 63/2019.), u njemu se vode: Podaci o udomitelju (osobno ime, OIB, datum rođenja, prebivalište i boravište, centar udomitelja, kategorija udomitelja, kontakt podaci, adresa, stručna sprema i zanimanje, stambeni status, vlastita sredstva za uzdržavanje, zaposlen/nezaposlen); Podaci o članovima udomiteljske obitelji (osobno ime, OIB, datum rođenja, srodstvo s udomiteljem, vlastita sredstva za uzdržavanje, zaposlen/nezaposlen); Podaci o dozvoli za obavljanje udomiteljstva i obavljanju udomiteljstva: zaključak obiteljske procjene, podaci o pohađanju edukacija, datum prvog smještaja korisnika, rješenje o dozvoli za obavljanje udomiteljstva – datum i klasifikacijska oznaka, vrijeme na koje je izdana dozvola (od do), kapacitet smještaja, vrsta korisnika i udomiteljstva, broj smještenih korisnika, broj slobodnih mjesta u odnosu na dozvolu, prestanak obavljanja udomiteljstva – datum i razlog, rješenje u postupku po ponovno podnesenom zahtjevu ili u postupku zbog promijenjenih okolnosti – datum rješenja i klasifikacijska oznaka); Podaci o korisnicima (osobno ime, rješenje o smještaju korisnika – datum i klasifikacijska oznaka, vrsta smještaja, datum smještaja (od do), opskrbnina za potrebe korisnika i naknada za rad udomitelja s pripadajućim rješenjima, datumom i klasifikacijskom oznakom, visini) te Podaci o godišnjoj edukaciji.

djeteta čiji se smještaj u tu obitelj razmatra te spremnost na zajednički smještaj braće i sestara.

Praksa u Velikoj Britaniji pokazuje da stručnjaci u procesu uparivanja najčešće razmatraju djetetovu dob, spol, postojanje teškoća u razvoju, lokaciju, (dis)kontinuitet obrazovanja (uključuje i potrebu prijevoza do škole i duljinu putovanja), ima li dijete braću i sestre (u smislu njihova zajedničkog smještaja ili održavanja kontakta), etnicitet, nasljedstvo, jezik, njegov/njezin mogući utjecaj na biološku djecu udomitelja ili drugu djecu na smještaju, prijašnje iskustvo smještaja izvan obitelji te druge čimbenike koji su specifični za pojedino dijete i udomitelje.⁷ Osim toga, trebaju uzeti u obzir djetetovu potrebu za kontaktom (o važnosti njegove učestalosti i ostvarivanja kroz (ne)izravan kontakt), rasu, kulturnu i jezičnu pozadinu, religiju, postojanje invaliditeta ili zdravstvenih problema te sastav udomiteljske obitelji (Pilkington, 2013.). Stručnjaci iz Australije prilikom uparivanja razmatraju:

- vrstu skrbi
- dostupnost/lokaciju udomitelja i djeteta (npr. udaljenost udomitelja od djetetove škole, njegove trenutne obveze i dostupnost za određeni vremenski period)
- sigurnosna pitanja (npr. predstavlja li dijete rizik za sebe ili druge)
- sposobnost udomitelja da se nosi s djetetovim ponašanjem)
- potrebu za kontaktom (identificiraju djetetovu socijalnu mrežu, sposobnost udomitelja za podupiranje kontakta, pružanje smještaja braći i sestrama)
- potrebne usluge (zdravstvene, obrazovne), kulturu/religiju/etnicitet djeteta i udomitelja (stupanj važnosti, stavove udomitelja prema kulturi, etnicitetu i religiji)
- dob (djeteta, udomitelja, druge djece koja se nalaze kod udomitelja)
- potrebe/mogućnosti skrbi (npr. zdravstvene, obrazovne potrebe, potrebe za privrženosti i vrsta, vještine udomitelja)
- prijašnja iskustva djeteta i udomitelja (npr. potreba za dodatnom podrškom)
- potrebe transporta i podrške (prijevoz u školu, uključenost sustava podrške udomitelja)
- ciljeve plana (npr. reunifikacija djeteta s biološkom obitelji) te
- životni stil i identitet djeteta i udomitelja (npr. djetetovi interesi za sport ili nešto drugo, kod udomitelja procjenjuju mogućnost podržavanja djetetovih interesa i hobija) (Government of Western Australia, 2017.).

Fox i Winett (1990.) među obilježjima koja se stavljaju u fokus navode obilježja djeteta (djetetova dob, spol, rasa, broj braće i sestara i njihov status, specifične potrebe, informacije o školi, trenutni smještaj, razlozi smještaja, prijašnji smještaj, razlozi za napuštanje smještaja i zapažena ponašanja) koja kombiniraju s obilježji-

⁷ Key messages. Posjećeno 26.7.2020. na mrežnoj stranici Fostering and Adoption: <https://fosteringandadoption.rip.org.uk/topics/matching/>.

ma udomitelja (rasa udomitelja, vrsta skrbi, članovi udomiteljske obitelji, broj djece koja su trenutno u skrbi, edukacija udomitelja, njihovi prijašnji (ne)uspješni smještaji te njihove utvrđene snage i slabosti). U Finskoj stručnjaci prilikom uparivanja pažnju usmjeravaju na djetetove potrebe, održavanje odnosa s braćom i sestrama i drugim bliskim osobama i kontinuitet skrbi te, koliko je god moguće, trebaju uzeti u obzir djetetovu jezičnu, kulturnu i religijsku pozadinu (Pösö i Laakso, 2014.). Nadalje, van Dam i suradnici (2000., prema Zeijlmans i sur., 2017.) izradili su listu čimbenika na razini djeteta i njegove biološke obitelji (npr. informacije o biološkoj obitelji, kognitivni, fizički, emocionalni razvoj djeteta) i listu čimbenika na razini udomitelja (npr. religija, njihova iskustva iz djetinjstva, prihvaćanje djetetove biološke obitelji, očekivanja i slično) koje treba uzeti u obzir prilikom uparivanja. Važno je naglasiti da se interpretacija različitih ranije navedenih obilježja (npr. geografska udaljenost udomitelja i bioloških roditelja, dob djeteta, sastav udomiteljske obitelji) razlikuje od slučaja do slučaja (Zeijlmans i sur., 2018.). Na primjer, u interesu određene djece je da budu smješteni bliže roditeljima, dok za drugu nije.

Prilikom odlučivanja o smještaju djece u udomiteljsku obitelj tendencija je da se braća i sestre smještaju zajedno, a da se razdvajaju samo onda kada je to u njihovom interesu (Quality4Children, 2007.). Kada odlučuju o smještaju braće i sestara, važno je da stručnjaci procijene individualne potrebe svakog djeteta, njihov odnos te njihovu povezanost (Government of Western Australia, 2017.). Groza i suradnici (2003.) ističu da tijekom procjene socijalni radnici trebaju razmotriti prirodu odnosa braće i sestara (stupanj ili vrstu odnosa – rođena braća i sestre, polubraća/polusestre), trajanje (koliko se braća i sestre poznaju, njihova razvojna faza te značajne okolnosti), kvalitetu i intenzitet odnosa; probleme vezane uz njihov zajednički smještaj (uključujući moguće čimbenike rizika); prednosti zajedničkog smještaja (npr. da djeca ne dožive još jedan gubitak; njegovanje osjećaja pripadnosti i sigurnosti, itd.) ili odvojenog smještaja (npr. fizička i emocionalna sigurnost; dijete ima specifične potrebe i odvajanje od braće i sestara pomoći će udomiteljskoj obitelji da odgovori na te potrebe); djetetove želje i očekivanja i dostupne obitelji koje mogu pružiti skrb. Prema navedenim autorima, potrebno je potpuno i točno opisati odnos braće i sestara. Rezultati provedenih istraživanja ukazuju na to da stručnjaci rijetko pridaju važnost toj procjeni, odnosno da u dvije trećine slučaja koji su uključivali smještaj braće i sestara, socijalni radnici nisu proveli formalnu procjenu braće i sestara djeteta i njihovog međusobnog odnosa (Queensland Government, 2015.). Neke od prednosti zajedničkog smještaja braće i sestara su mogućnost pružanja međusobne potpore, učvršćivanja identiteta te zadržavanja osjećaja obitelji (Government of Western Australia, 2017.) te bolji ishodi za djecu kao što su veća stabilnost, manje emocionalnih problema i problema u ponašanju, manje smještaja i kraće vrijeme provedeno na smještaju (Groza i sur., 2003.). Međutim, ako stručnjaci nakon provođenja spomenute procjene utvrde da bi zajednički smještaj bio u suprotnosti sa sigurnošću i/ili dobrobiti jednog od braće i sestara, jedino tada imaju opravdanje

za odvojeni smještaj braće i sestara (Pilkington, 2013.; Queensland of Government, 2015.; Government of Western Australia, 2017.). Određene okolnosti mogu predstavljati prepreku stručnjacima prilikom pronalaženja smještaja za braću i sestre: velika razlika u godinama, suprotan spol, različito vrijeme ulaska u skrb te potreba za smještajem većeg broja braće i sestara (Hegar, 1986.; Hollows i Nelson, 2006.; Smith, 1996. prema Zeijlmans i sur., 2017.). Uparivanje može biti složenije ukoliko braća i sestre iskazuju različite stilove privrženosti.

Također, tijekom procesa uparivanja, socijalni radnici trebaju pridati važnost i djetetovu etnicitetu te je preporuka da, kada god su u mogućnosti, dijete trebaju upariti s udomiteljem istog rasnog, kulturnog i jezičnog podrijetla (Pilkington, 2013.). U Zakonu o udomiteljstvu, 2018., čl. 53. istaknuto je da je pravo djeteta da se prilikom njegova smještaju u udomiteljsku obitelj posebna pažnja posveti osiguranju kontinuiteta u njegovom odgoju, kao i njegovom etničkom, vjerskom, kulturnom ili jezičnom podrijetlu. Kao prednosti kulturalnog uparivanja (Brown i sur., 2009.), udomitelji su prepoznali: širenje tradicionalnih vrijednosti (mogućnost udomitelja da nastave razvijati vrijednosti koje su slične onima u djetetovoj biološkoj obitelji i zajednici), djetetov osjećaj sigurnosti (smatrali su da je veći ukoliko je dijete smješteno u obitelj s kojom dijeli ista uvjerenja), lakši/bezbolan prijelaz (važnost prijelaza u udomiteljsku obitelj te prednosti koje ima dijeljenje zajedničke kulture), manje stresa (jednostavnost brige za djecu koja su dijelila njihovu kulturu te su naglasili suradnju s djetetom i njegovim biološkim roditeljima) te postojanje više zajedničkog između udomitelja i djeteta. U konačnici, udomitelji su kulturnu sličnost s udomljenim djetetom percipirali kao prednost u smislu njihovog funkcioniranja kao udomitelja, odnosno svakodnevnog funkcioniranja udomiteljske obitelji (Brown i sur., 2009.). No, Thoburn i suradnici (2000., prema Fostering and Adoption, 2014.) smatraju da uz prikladan odabir i podršku udomitelj drugog rasnog identiteta može također uspješno odgajati dijete koje pripada etničkoj manjini. U tom slučaju, stručnjaci ističu važnost procjene mogućnosti udomitelja da pomogne djetetu s razvojem rasnog identiteta, učenjem i prihvaćanjem kulturnog nasljeđa, rasnom socijalizacijom, stupanj rasne osjetljivosti udomitelja na rasne probleme te uzimaju u obzir rasnu strukturu susjedstva ili škole koju će dijete pohađati (Zeijlmans i sur., 2017.). Na primjer, u sustavu udomiteljstva u Kentu (jugoistočna Engleska), ukoliko se donese odluka o transrasnom smještaju, udomiteljima se pruža dodatna podrška i informacije kako bi se osiguralo da se djeci pruži najbolja moguća skrb te imaju mogućnost dodatnog osposobljavanja (Kent Fostering Service, 2014.).

Prilikom uparivanja potrebno je sagledati bihevioralna obilježja djeteta, tj. obilježja djetetovog ponašanja staviti u odnos s odgojnim stilom i vještinama udomitelja (Fostering and Adoption, 2014.). Farmer i Pollock su još daleke 1999. godine istaknuli da se stručnjaci prilikom smještaja djece s poviješću seksualnog zlostavljanja trebaju usmjeriti na procjenu rizika i ranjivosti djeteta koje se treba smjestiti, ali i druge djece koja se već nalaze na smještaju. Rezultati njihovog istraživanja pokazali

su da je navedena procjena napravljena u manje od trećine smještaja, odnosno, da stručnjaci nisu razmatrali kako će se dijete s takvom poviješću uklopiti u novo okruženje niti su razmatrali utjecaj djeteta na druge koji se već nalaze u smještaju ili obrnuto. Navedeno su pripisali nedostatku dostupnih smještaja ili ograničenom vremenu za pronalazak smještaja za dijete. Opisana praksa ograničavajući je čimbenik za primjenu prakse temeljene na znanjima o traumi (eng. *trauma informed care approach*) u alternativnoj skrbi koja uvažava znanja o traumi i oporavku od traumatskih iskustava, te promiče psihosocijalnu dobrobit i osiguravanje uvjeta (okruženje i obilježja udomitelja i udomiteljske obitelji) da se svakodnevna skrb primijeni za jačanje dječje otpornosti i daljnji razvoj njihovih snaga (Choudhury, 2020.; SOS Children's Villages International i CELCIS, 2021.).

Street i Davier (1999.) su na uparivanje udomitelja i djeteta gledali iz psihološke perspektive i naglasili su važnost recipročnog potencijala odnosa djetete-udomitelj, tj. potencijala koji podrazumijeva da će dijete i udomitelj obostrano pridonijeti uspostavi njihova odnosa što će omogućiti da se njihov odnos dugoročno razvije. Stručnjaci iz zapadne Australije u tu svrhu koriste predložak s pitanjima u kojem se navode čimbenici na razini djeteta i potencijalnih udomitelja koji trebaju biti uzeti u obzir prilikom uparivanja (vidjeti Prilog 1.). Nadalje, nakon što je identificiran potencijalni udomitelj, stručnjaci utvrđuju njegove snage i izazove te potrebnu potporu kako bi povećali uspješnost skrbi o djetetu (vidjeti Prilog 2.). Međutim, ukoliko postoji više opcija, odnosno više potencijalnih udomitelja koji bi bili prikladni za skrb o djetetu, stručnjaci procjenjuju utjecaj pojedine udomiteljske obitelji, njihove snage i nedostatke na dijete, razinu podrške djetetu koju pojedina obitelj može osigurati te razinu potrebne podrške sada i u budućnosti (Government of Western Australia, 2017.).

Pregled literature prikazan u sklopu ovog podnaslova pokazuje obilježja djeteta koja stručnjaci najčešće uzimaju u obzir prilikom uparivanja udomitelja i djeteta, a to su: spol, dob, rasa, religijska/kulturna/jezična pozadina djeteta, djetetove potrebe (zdravstvene, obrazovne potrebe djeteta i potrebe vezane uz slobodno vrijeme djeteta, za kontaktom i privrženosti, te specijaliziranom profesionalnom podrškom), ponašanje djeteta, postojanje braće i sestara, djetetov životni stil i identitet, prijašnja iskustva kontakta sa sustavom socijalne skrbi i izdvajanja, djetetov trenutni smještaj i razlozi smještaja. U kontekstu obilježja i potreba djeteta sukladno planu skrbi za dijete, očekivanom trajanju skrbi te potrebi osiguravanja stabilnosti i kontinuiteta smještaja, identificira se tzv. profil udomitelja koji bi najbolje odgovorio potrebama djeteta te se on razmatra u kontekstu udaljenosti biološke i udomiteljske obitelji, dostupnosti i razvijenosti usluga u lokalnoj zajednici, potrebi i dostupnosti infrastrukture transporta do usluga i kontakta s obitelji te pitanja osiguravanja sigurnosti djeteta. Kada se radi o procjeni udomitelja prilikom uparivanja udomitelja i djeteta, razmatra se njihova dob, rasa, kultura/religija/etnicitet, životni stil i identitet, prepoznate snage i slabosti udomitelja i obitelji udomitelja, tip privrženosti i stil

roditeljstva, fleksibilnost u suočavanju s poteškoćama, obilježja dinamike odnosa u sustavu obitelji udomitelja, lokacija i obilježja lokalne zajednicu u kojoj žive, vještine udomitelja, znanja i edukacije, oblik skrbi koji pružaju, kompetencije i mogućnost nošenja s djetetovom traumom i ponašanjem te podržavanja djetetovih interesa i hobija, mogućnost i spremnost na smještaj braće i sestara, spremnost na podupiranje kontakta djeteta s roditeljima i njegovom obitelji, potreba za dodatnom podrškom te prijašnja iskustva vezana za udomiteljsku skrb.

Čimbenici na razini stručnjaka koji provode proces uparivanja također utječu na praksu uparivanja. Zeijlmans i suradnici (2017.) istaknuli su da postoje razlike između stručnjaka u vrednovanju određenih čimbenika slučaja u procesu uparivanja. Spomenute razlike odraz su njihovih vlastitih stavova prema određenim čimbenicima, poput uparivanja na temelju rasnog identiteta, smještaj djece kod udomitelja homoseksualne orijentacije ili samohranih udomitelja i zajedničkog smještaja braće i sestara. Također, kao što je već spomenuto, stručnjaci imaju ključnu ulogu u (ne)uključivanju djece, njihovih bioloških roditelja i udomitelja u proces uparivanja. Osim toga, imaju moć odrediti kako i kada će oni biti uključeni te mogu odrediti koje želje sudionika će ispuniti, a koje će ignorirati (Zeijlmans i sur., 2019.b). Nadalje, Zeijlmans i suradnici (2019.a) došli su do zaključka da se stručnjaci pri uparivanju više oslanjaju na heuristiku umjesto na analitički pristup odlučivanju. Gigerenzer i Gaissmaier (2011.) definiraju heuristiku kao strategiju, koja za razliku od složenijih metoda, ignorira dio informacija s ciljem bržeg, ekonomičnijeg i/ili hitnog donošenja odluka. Pri tome, stručnjaci zapravo pojednostavljaju svoja razmišljanja na način da ograničavaju broj informacija koje će razmatrati (Sladović Franz, 2011.). Podrijetlo koncepta heurističkih modela donošenja odluka pripisuje se nobelovcu Herbertu Simonu koji je sugerirao da zbog vremenske ograničenosti i ograničenosti resursa biramo prvu dostupnu opciju za koju smatramo da »dovoljno dobro« zadovoljava neki minimalni kriterij (Taylor, 2016.). Međutim, Sladović Franz (2011.) ističe da primjena heuristike u profesiji socijalnog rada nije poželjna jer je sigurnost i život drugih osoba u rukama socijalnih radnika. Stručnjaci, koji su sudjelovali u istraživanju autora Zeijlmans i suradnika (2019.a), prilikom uparivanja nisu koristili sve informacije koje su im bile dostupne što ukazuje na to da stručnjaci koriste heuristiku kako bi brže i ekonomičnije donijeli svoje odluke. Istraživače je zanimalo korištenje tri vrste heuristika: heuristika prepoznavanja (eng. *recognition heuristics*), heuristika jednog razloga (eng. *one-reason heuristics*) te heuristika kompromisa (eng. *trade-off heuristics*). Rezultati njihova istraživanja pokazali su da heuristike prepoznavanja ne igraju ključnu ulogu u procesu uparivanja. Naime, iako u nekim slučajevima socijalni radnici neku udomiteljsku obitelj odmah prepoznaju kao mogući odabir za određeno dijete, to ne znači da će ta obitelj automatski biti izabrana jer stručnjaci prije donošenja konačne odluke uvijek u obzir uzimaju više obilježja te udomiteljske obitelji (Zeijlmans i sur., 2019.a). Osim toga, prije donošenja konačne odluke socijalni radnici razmatraju i obilježja drugih udomiteljskih obitelji. Također, vezano za

heuristiku jednog razloga, otkrili su da postoji praksa odbijanja obitelji udomitelja za smještaj pojedinog djeteta na temelju samo jedne pretpostavke bez razmatranja drugih pretpostavki i aspekata. U kontekstu heuristike kompromisa konačna odluka povezana je s brojem spomenutih pozitivnih pretpostavki i omjerom pozitivnih u odnosu na negativne aspekte odluke (Zeijlmans i sur., 2019.a) te stručnjaci u procesu uparivanja imaju tendenciju bolje promotriti obitelj za koju smatraju da je dobra opcija za pojedino dijete.

Pripremni proces

Iz ranijeg teksta zamjetno je da se proces uparivanja preklapa s procesom pripreme djeteta na izdvajanje te procesom njegove pripreme na smještaj izvan vlastite obitelji (npr. u određenu udomiteljsku obitelj), odnosno da se ti procesi paralelno odvijaju. Iako pripremni proces uključuje i pripremu na izdvajanje te najčešće započinje prije procesa uparivanja pa bi bilo i logično da je opisan prije procesa uparivanja, pripremni proces prikazan je u ovom dijelu rada jer uključuje i pripremu za smještaj djeteta u konkretnu udomiteljsku obitelj po provedenom procesu uparivanja.

Priprema djeteta na izdvajanje i smještaj u udomiteljsku obitelj

Pravovremenom pripremom može se olakšati djetetov prijelaz u novu sredinu te umanjiti strah od nepoznatoga i moguća traumatska iskustva. Osim toga, pravo djeteta je da u skladu sa svojom dobi bude informirano o svim fazama procesa odlaska iz vlastite obitelji, da bude adekvatno pripremljeno od strane centra za socijalnu skrb na smještaj u udomiteljsku obitelj (Zakon o udomiteljstvu, 2018., čl. 53, st. 1). Važno je da stručnjak djetetu odluku o izdvajanju priopći u prisutnosti roditelja, odnosno da se priopćavanje odluke o izdvajanju ne prepušta roditeljima koji tu odluku mogu priopćiti na neodgovarajući način, najčešće prikazujući sebe kao žrtve (Ajduković, 1998.). Zadatak socijalnog radnika je da pažljivo objasni djetetu, na način koji je u skladu s njegovom dobi i razvojem, zašto je nužno da ono trenutno živi s drugom obitelji te da mu objasni moguće ishode (Lopez i del Valle, 2016.). Djetetu je, prije smještaja u udomiteljsku obitelj, potrebno dati informacije o načinima održavanja veze s biološkom obitelji i drugim značajnim osobama iz djetetova života (o učestalosti i mjestima posjeta i o mogućim načinima komuniciranja), što može pridonijeti djetetovom osjećaju sigurnosti (Brajša-Žganec i sur., 2005.). Prekid veze s roditeljima može imati negativne psihološke posljedice za dijete jer se time narušava kontinuitet djetetova razvoja, njegova osobna povijest i identitet. Ukoliko se

braća i sestre smjeste odvojeno (ako je to u njihovom najboljem interesu), važno je djeci osigurati informacije o tome gdje će druga braća i sestre biti smješteni te kada će se moći vidjeti (Groza i sur., 2003.). Nadalje, prije smještaja, potrebno je djetetu dati što je moguće više informacija o udomiteljskoj obitelji u koju će biti smješteno te nastojati odgovoriti na moguća pitanja koja dijete ima o obitelji udomitelja (Brajša-Žganec i sur., 2005.; Kronstein i Škrabić-Aničić, 2010.), kao i o načinu njezina života i funkcioniranju (npr. gdje udomiteljska obitelj živi, tko su članovi te obitelji, gdje će dijete biti smješteno i s kim i sl.). Ako je dijete školske dobi, potrebno mu je dati informacije i o školi koju će pohađati za vrijeme trajanja smještaja.

Djeca u dobi od osam do petnaest godina smještena u udomiteljske obitelji istaknula su da bi prije smještaja u udomiteljsku obitelj trebala biti informirana i o očekivanjima udomitelja i o tome kako će biti zadovoljene njihove osnovne potrebe (Mitchell i sur., 2010.). Također, istaknula su da je važno da dijete uz sebe ima neke stvari koje za nju/njega imaju sentimentalnu vrijednost kako bi se lakše nosilo sa stresom prijelaza u udomiteljsku obitelj (Mitchell i sur., 2010.; Kent Fostering Service, 2014.). Istaknula su da im prilikom izdvajanja iz obitelji i smještaja u udomiteljsku obitelj, nije bilo jasno: značenje udomiteljstva, razlozi izdvajanja iz biološke obitelji i smještaja u udomiteljstvo (nekima je razlog bio zbunjujući, neka se nisu slagala s razlogom koji im je dan, a kod nekih je bilo prisutno samookrivljanje), kontekst smještaja (gdje će živjeti, hoće li tamo biti smještena i druga djeca) te im nije bio jasan odnos koji će imati s osobama s kojima će živjeti (Mitchell i Kuczynski, 2010.). Djeca su ukazala na potrebu osiguranja vremena za pakiranje svojih stvari, za razgovor s roditeljima te potrebu da budu sa svojom obitelji prije smještaja, potrebu za osiguranjem vremena za obradu informacija o izdvajanju i smještaju, potrebu za suosjećanjem i razumijevanjem (predložili su da tijekom prijelaza iz biološke obitelji u udomiteljsku obitelj imaju mentora - osobu koja je doživjela slično iskustvo); za objašnjenjem značenja udomiteljstva, potrebu za osiguranjem informacija o ljudima koji će se brinuti o njima, kontekstu i dinamici udomiteljske obitelji i o razlozima koji su doveli do njihova smještaja u udomiteljstvo (Mitchell i sur., 2010.). Po mišljenju djece, zadatak socijalnih radnika je predstaviti djecu udomiteljima i osigurati da su djeca opskrbljena najnužnijim stvarima (npr. odjećom), dok je zadatak udomitelja upoznati ih sa svojim domom, kućnim ljubimcima, članovima svog kućanstva (Mitchell i sur., 2010.), pravilima kuće, rutinama i odgovornostima (Mitchell i sur., 2010.; Kent Fostering Service, 2014.) te pokazati im prostorije u kući (Kent Fostering Service, 2014.).

Različiti autori ističu važnost omogućavanja djeci i njihovim roditeljima upoznavanja i organiziranja posjeta udomiteljskoj obitelji prije smještaja te osiguranja razdoblja upoznavanja djeteta i udomiteljske obitelji (Kronstein i Škrabić-Aničić, 2010.; Pilkington, 2013., Pösö i Laakso, 2014.; Kent Fostering Service, 2014.). Postoje različite prakse organiziranja posjeta udomiteljskoj obitelji. Pösö i Laakso (2014.) navode primjer iz Finske, gdje prvo odvedu roditelje u posjet udomiteljskoj obitelji,

a ako su stavovi roditelja prema smještaju pozitivni, u posjet se vodi cijela obitelj ili samo dijete. Ajduković (1998.) ističe da bi bilo poželjno da dijete na nekom svom, neutralnom teritoriju (npr. u školi) upozna nekoga iz nove sredine.

Upoznavanje djeteta i udomitelja treba se odvijati u suradnji centra za socijalnu skrb koji donosi odluku o smještaju djeteta i onog nadležnog za obitelj udomitelja (Kronstein i Škrabić-Aničić, 2010.). Međutim, hoće li dijete proći pripremu i hoće li upoznati udomiteljsku obitelj prije smještaja, uvelike ovisi o okolnostima zbog kojih dolazi do smještaja. Ako se dijete izdvaja iz obitelji na temelju Obiteljskog zakona, rjeđe je prisutna suradnja djetetovih bioloških roditelja te u rijetkim situacijama dijete upoznaje udomitelje prije smještaja, već se upoznavanje odvija tek s danom realizacije smještaja. Kada se dijete izdvaja temeljem Zakona o socijalnoj skrbi, moguće je postići suradnju s biološkim roditeljima te je moguće provesti upoznavanje s udomiteljskom obitelji prije djetetova smještaja (Kronstein i Škrabić-Aničić, 2010.). Ukoliko se radi o djetetu na smještaju u ustanovi socijalne skrbi, upoznavanje djeteta i udomitelja odvija se uz suradnju stručnih radnika ustanove i centra za socijalnu skrb nadležnog za dijete (Kronstein i Škrabić-Aničić, 2010.). Rezultati istraživanja koje su proveli Mitchell i Kuczynski (2010.) pokazali su da je većini djece smještaj u udomiteljstvo bio najavljen na dan izdvajanja te je za većinu djece ta obavijest predstavljala stresno i/ili traumatično iskustvo. Prema Žižak (2010.), čak 39% udomitelja u RH nije stupilo u kontakt s djetetom prije smještaja.

Priprema udomitelja i njihove biološke djece za prihvata djeteta

Dio pripreme udomitelja za udomiteljsku ulogu uključuje njihovu edukaciju i osposobljavanje. Način i trajanje osposobljavanja i usavršavanja udomitelja propisan je u Hrvatskoj Pravilnikom o načinu i trajanju osposobljavanja i dodatnog usavršavanja udomitelja (2019.). Osim udomitelja, u osposobljavanju, dodatnom osposobljavanju i godišnjoj edukaciji sudjeluje i njegov bračni ili izvanbračni drug te drugi članovi njegove obitelji (prema procjeni stručnjaka). Maclay, Bunce i Purves (2006.) navode da, unatoč završenoj edukaciji, udomitelji često izražavaju osjećaj nepripremljenosti za novu ulogu i lišenosti podrške od strane sustava. Dijelom jer nakon osnovne edukacije zapravo nemaju predodžbu što ta uloga sve nosi (Cooley i Petren, 2011.; Laklija, 2011.; Taylor i McQuillan, 2014.) što ukazuje na važnost unapređenja kurikuluma i kvalitete edukacije udomitelja⁸.

8 U tom smjeru u Republici Hrvatskoj su u okviru programa Kvalitetno udomiteljstvo za djecu – razvoj i unapređenje procesa i stručnih mehanizama za osiguravanje kvalitetne skrbi za djecu u udomiteljskim obiteljima kao dio inicijative »Za snažniju obitelj« u partnerstvu Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, Hrvatske udruge socijalnih radnika,

Centar za socijalnu skrb nadležan za udomiteljsku obitelj daje udomitelju prve informacije o djetetu. Dok je centar za socijalnu skrb nadležan za dijete obvezan udomiteljima prenijeti sve poznate informacije o djetetu i upoznati ga s osobinama djeteta, njegovim dotadašnjim životom, zdravstvenim stanjem i potrebama, poteškoćama koje postoje i koje se mogu očekivati te s ciljevima koji se žele postići individualnim planom promjene (Zakon o udomiteljstvu, 2018., čl. 43, st. 1, toč. 1). Pri tom dijeljenju informacija Lopez i del Valle (2016.) ističu važnost razlikovanja bitnih informacija koje socijalni radnici trebaju dati udomiteljima kako bi mogli raditi s djetetom te nebitnih informacija koje mogu narušiti privatnost djeteta ili njegove biološke obitelji. U praksi nastaju poteškoće s protokom informacija jer je često jedan socijalni radnik odgovoran za dijete i njegovu biološku obitelj, a drugi za udomiteljsku obitelj te se nerijetko događa da djetetova dokumentacija kasni ili nije dostupna centru nadležnom za udomiteljsku obitelj zbog čega je ograničena količina informacija koja se može dati udomiteljima.⁹ Također, određene okolnosti, npr. djeca koja prvi put ulaze u sustav, mogu ograničiti obim informacija kojima sustav raspolaže ili promjena smještaja ukoliko nisu razmijenjene važne informacije (Lanigan i Burleson, 2017.). Nadalje, do udomitelja dolazi ograničeni set informacija budući da nemaju pristup spisu djece (većina informacija o djetetu udomiteljima je prenesena verbalno) (Farmer i Pollock, 1999.). Udomitelji ističu potrebu za dobivanjem više informacija o djetetu, pogotovo o njegovom zdravlju i obiteljskoj prošlosti (Lopez i del Valle, 2016.). Farmer i Pollock (1999.) kao moguće razloge zbog kojih socijalni radnici zadržavaju relevantne informacije o djetetu, navode: nepoznavanje ili nedostupnost informacija o iskustvima djeteta, briga da dijete ne bude etiketirano ili uvjerenje da određena informacija treba ostati povjerljiva te strah od odbijanja smještaja. Takvim se postupcima dovode u opasnost dijete i osobe u njegovoj blizini. Također, udomitelji su mišljenja da socijalni radnici zadržavaju informacije kako bi ih potaknuli da prihvate dijete koje je »izazovno« ili koje je određenih godina koje udomitelji ne preferiraju (Laklija, 2011.; Lanigan i Burleson, 2017.).

Obveza je udomitelja, u suradnji s centrom za socijalnu skrb, pripremiti svoju obitelj za prihvata djeteta (Zakon o udomiteljstvu, 2018., čl. 50, st. 2), odnosno razgovarati o tome s članovima obitelji te zajednički donijeti odluku i pripremiti se za dolazak djeteta (Kronstein i Škrabić-Aničić, 2010.). No, Strauss i Wasburn-Moses (2017.) upozoravaju da udomitelji često nemaju dovoljno resursa za pripremu svoje djece na dolazak novog člana. Udomitelji zapravo mogu na različite načine

Ureda UNICEF-a za Hrvatsku, Foruma za kvalitetno udomiteljstvo djece i Sirius – Centra za psihološko savjetovanje, edukaciju i istraživanje u razdoblju od 2017. do 2020., tiskana dva priručnika: Priručnik za provođenje osnovnog i dodatnog osposobljavanja udomitelja za djecu (Borić i sur., 2021.a) i Priručnik za udomitelja (Borić i sur., 2021.b).

⁹ Analiza sustava skrbi za djecu u zajednici i udomiteljstva za djecu. Posjećeno 22.6.2018. na mrežnoj stranici Centar Sirius: http://centar-sirius.hr/-/wp-content/uploads/2017/05/CareComp_Analiza-potreba_zavr%C5%A1ni-izvje%C5%A1taj.pdf.

pripremiti svoju djecu za udomiteljstvo što možemo vidjeti u primjerima koji slijede. Mogu razgovarati s djecom o tome što znači udomiteljstvo; mogu organizirati više tzv. tematskih obiteljskih sastanaka i gledati filmove na temu udomiteljstva; mogu djecu poučavati stvarima koje su naučili na obveznoj edukaciji; mogu igrati uloge (Marsh, 2016.). Većina djece, čiji se roditelji bave udomiteljstvom, istaknula je da su im prije smještaja djeteta u njihovu obitelj roditelji dali određene informacije, ali da im te informacije nisu u potpunosti pomogle u pripremi (Strauss i Wasburn-Moses, 2017.). Prema Younes i Harp (2007.), i djeca udomitelja trebala bi biti uključena u neki oblik edukacije i trebalo bi im biti omogućeno da uče iz iskustva druge djece. Strauss i Wasburn-Moses (2017.) u svom članku navode dva potencijalna načina primjene tog kurikuluma: a) djeca sudjeluju u edukaciji zajedno sa svojim roditeljima te stručnjaci djeci prezentiraju sadržaj kurikuluma (za razliku od većine trenutačnih edukacija u kojima su djeca isključena), b) osmišljen je kao manje formalan jer bi ga vodili roditelji prije, za vrijeme ili poslije svoje formalne edukacije te bi roditelji imali fleksibilnost pri odlučivanju koji će modul koristiti u pripremi svoje biološke djece (Strauss i Wasburn-Moses, 2017.).

Dolazak udomljenog djeteta mijenja dinamiku obitelji. Stoga je važno pravodobno i adekvatno pripremiti biološku i/ili posvojenu djecu udomitelja. Djeca udomitelja u velikoj mjeri utječu na atmosferu u obitelji, na odnose između njezinih članova te na prilagodbu udomljenog djeteta (Brajša-Žganec i sur., 2005.). Dolazak udomljenog djeteta donosi niz promjena u njihov život, na primjer, biološko dijete udomitelja mora dijeliti roditeljsku pažnju, ljubav i vrijeme s udomljenim djetetom (Brajša-Žganec i sur., 2005.; Höjer, 2007.; Younes i Harp, 2007.), a moguće je da će zbog dolaska novog člana imati i dodatne odgovornosti i obveze (Brajša-Žganec i sur., 2005.; Targowska, Cavazzi i Lund, 2015.). Također, od njih se može očekivati da budu uzor udomljenoj djeci (Younes i Harp, 2007.). Udomiteljstvo je zahtjevno i može dovesti do toga da udomitelji budu manje dostupni svojoj djeci (Höjer, 2007.). Djeca udomitelja prepoznala su pozitivne strane udomiteljstva (kao što su zabava i brižnost), kao i negativne (npr. ljubomoru zbog dijeljenja vlastitog prostora i vlastitih stvari; ljubomoru u odnosu na njihove roditelje); nošenje s hirovima i maltretiranjem od strane udomljene djece ili odricanje od nečega zbog udomljenog djeteta; te razgovor o udomiteljstvu izvan kuće (npr. navode da je zamorno objašnjavati prijateljima i poznanicima čime se njihova obitelj bavi i što je udomiteljstvo) (Raineri, Calcaterra i Folgheraiter, 2018.). Biološka djeca istaknula su potrebu za informacijama o djetetu koje će biti smješteno u njihovu obitelj kako bi se mogli emocionalno pripremiti za njegov dolazak (Targowska, Cavazzi i Lund, 2015.).

Priprema bioloških roditelja za izdvajanje djeteta iz obitelji

U stručnoj literaturi malo je podataka o pripremi bioloških roditelja na izdvajanje i smještaj djeteta u udomiteljsku obitelj. Veći naglasak stavljen je na rad s roditeljima nakon izdvajanja djeteta kako bi se otklonile okolnosti koje su dovele do izdvajanja te kako bi se stvorili uvjeti za povratak djeteta u vlastitu obitelj. Killen (1999., prema Ajduković, 1999.) navodi da je u pripremi bioloških roditelja u razdoblju neposredno prije odlaska djeteta u novu sredinu, važno roditeljima dati potpunu i jasnu informaciju o izdvajanju, pomoći im da počnu razvijati drugačiju, novu roditeljsku ulogu, pomoći im u procesu tugovanja te u proradi briga. Roditeljima je potrebno dati odgovore na sva njihova pitanja te ih je potrebno uključiti u izradu individualnog plana skrbi. Laklija i Sladović Franz (2015.) navode da uključenost roditelja u planiranje povećava vjerojatnost da će roditelji imati pozitivan stav prema promjenama, da će biti motiviraniji za promjene, odnosno spremniji na suradnju te da će imati povjerenja u udomitelje.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Nakon ili paralelno s donošenjem odluke o potrebi pronalaska smještaja za dijete, kvalitetno proveden proces uparivanja jedan je od čimbenika koji pozitivno utječe na ishod udomiteljstva. Prilikom uparivanja udomitelja i djeteta stručnjaci prvenstveno trebaju voditi računa o najboljem interesu djeteta, odnosno potrebama djeteta i kompetencijama te obilježjima udomiteljske obitelji imajući na umu prirodu udomiteljstva. Jasno je da, ukoliko se radi o trajnom ili dugoročnijem smještaju djeteta, treba uzeti u obzir mnogo više čimbenika, nego kada se radi o kratkotrajnom smještaju u hitnim situacijama. U cjelokupnom procesu uparivanja, fokus je na potrebama djeteta, a ne na potrebama potencijalne udomiteljske obitelji, mada se i njih treba uzeti u obzir. Uparivanje je složen proces na koji utječu različiti čimbenici (čimbenici pojedinog slučaja, organizacijski i vanjski čimbenici te čimbenici donositelja odluka). U Republici Hrvatskoj može se prepoznati primjena tzv. kompromisnog uparivanja. Razlog tome vidljiv je u brojnim organizacijskim ograničenjima, vanjskim pritiscima na praksu i djelovanje stručnjaka. Kako je u radu vidljivo, praksa uparivanja u Republici Hrvatskoj opterećena je brojnim teškoćama, od izostanka jasnih smjernica i/ili protokola kako se ono provodi, nepostojanja razvijene metodologije provedbe procesa i sl. do utjecaja nadležnog ministarstva koje preko svojih uputa stručnjacima centara za socijalnu skrb dodatno otežava taj proces i utječe na stručni postupak (npr. kako je u radu opisano da voditelji slučaja nadležni za dijete preko registra sami kontaktiraju udomiteljske obitelji u potrazi za smještajem za dijete ne uključujući u ovaj fazi tim ili socijalnog radnika nadležnog za udomiteljstvo). Doda-

tan problem stvara činjenica da su smještajni kapaciteti u udomiteljskoj skrbi kao i ustanovama ograničeni te da se stručnjaci često nalaze u situaciju da traže bilo koje slobodno mjesto gdje mogu smjestiti dijete, tj. ne izabiru najprikladniju obitelj udomitelja temeljem provedenog procesa uparivanja jer alternativa nije dostupna. Kao posljedica navedenog, stručnjaci su prisiljeni raditi različite kompromise kako bi donijeli odluku (npr. umanjuju standard uparivanja) što dovodi u pitanje najbolji interes djeteta, stvarnih ishoda skrbi u odnosu na one koji su mogli biti temeljem kvalitetno provedenog uparivanja i načina iskorištavanja potencijala postojećih udomiteljskih obitelji. Sve to ukazuje na potrebu razvijanja ovog područja, a s obzirom na njegovu očitu važnost potrebno mu je pridati više pozornosti (i u istraživanjima i u praksi).

U budućim bi istraživanjima bilo važno istražiti na koji način stručnjaci donose odluku o izboru udomiteljske obitelji, kako bi oni opisali na koji način provode izbor udomitelja gdje imaju mogućnost izbora, kojim čimbenicima se vode i kako ih ponderiraju u procesu donošenja odluka. Kako bi dobili uvid u postojeću praksu uparivanja, istraživači na čije rezultate smo se u ovom radu pozivali najčešće su koristili kvalitativni pristup, podatke su najčešće prikupljali pomoću polustrukturiranih intervjua i vinjeta koje su sami osmislili, a koje su se odnosile na stvarne slučajeve uparivanja s kojima se stručnjaci mogu susresti u praksi (vidjeti npr. Zeijlams i sur., 2019.a). Nadalje, istraživanje odnosa čimbenika pojedinog slučaja te čimbenika na razini donositelja odluka u kontekstu organizacijskih i vanjskih čimbenika omogućili bi bolje razumijevanje njihova odnosa i utjecaja na prakse uparivanja u Republici Hrvatskoj i prilika za njegovo unapređenje, u smjeru definiranja jasnog modela uparivanja što bi poboljšalo zaštitu dobrobiti djece u udomiteljstvu. U cilju razvoja prakse i modela uparivanja udomitelja i djeteta važno je razvijanje instrumenta socijalnog rada i/ili predložaka za procjenu u procesu uparivanja. U tom kontekstu, u radu prikazane prakse uparivanja i predloži (u prilogu rada) mogu pružiti neke smjernice, no važno je da oni budu prilagođeni našem kontekstu i evaluirani. Također, može se i promišljati o razvoju softvera koji bi temeljem različitih algoritama bio podrška stručnjacima u procesu uparivanja. Nadalje, važno je osigurati edukaciju stručnjaka pri centrima za socijalnu skrb i ustanovama, vezano za proces uparivanja i pripremu djeteta/udomitelja/roditelja/obitelji djeteta na smještaj, ali i promišljati o postojećim kapacitetima i opterećenosti stručnjaka kako u timovima za udomiteljstvo tako i na odjelima za djecu, brak i obitelj u smjeru reduciranja broja korisnika i udomitelja po stručnjaku.

U Hrvatskoj do danas nisu provedena istraživanja o samoj pripremi djeteta, osim što su rezultati šireg istraživanja pokazali da sama djeca smatraju da nisu dovoljno pripremljena za smještaj u udomiteljsku obitelj te da sva djeca ne posjete udomiteljsku obitelj prije smještaja (Žižak i sur., 2012.). Stoga bi bilo važno istražiti na koji se način provodi priprema u praksi te kako bi se mogla poboljšati. Po pitanju pripreme udomiteljske obitelji za prihvata djeteta, u literaturi je istaknuto da je

udomiteljima potrebno osigurati informacije o djetetu za koje će se skrbiti te se kao oblik pripreme udomitelja ističe njihova edukacija. Također, važno je pripremiti i biološku djecu udomitelja jer su oni dio udomiteljske obitelji te dolazak udomljenog djeteta na neki način utječe na njihov život. U budućim istraživanjima trebalo bi uključiti i biološku djecu udomitelja te istražiti njihova iskustva, a između ostaloga, trebalo bi saznati više informacija i o njihovoj pripremi. Također, istraživački zapostavljeno područje je priprema roditelja djeteta na izdvajanje djeteta i njegov/njezin smještaj u alternativnu skrb.

LITERATURA

1. Ajduković, M. (1998). Suradnja centra za socijalnu skrb i doma za djecu u zaštiti zanemarivane i zlostavljane djece. *Ljetopis socijalnog rada*, 5 (1), 41–45. <https://hrcak.srce.hr/198508>
2. Ajduković, M. (2021). *Smjernice za unapređenje međuresorne suradnje u zaštiti dobrobit djece: Kako postići »novi pogled« na »staru temu« suradnje?* Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku i Društvo za psihološku pomoć.
3. Blakey, J. M., Leathers, S. J., Lawler, M., Washington, T., Natschke, C., Strand, T. & Walton, Q. (2012). A review of how states are addressing placement stability. *Child and Youth Services Review*, 34 (2), 369–378, <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2011.11.007>
4. Borić, I., Brajković, L., Čirkinagić, S., Delogu Rižovski, H., Ivezić, N., Keresteš, G., Kronstein, D., Marušić, D., Miharija, M., Novak Ban, M., Škrabić-Aničić, I. & Žižak, A. (2021a). *Priručnik za provođenje osnovnog i dodatnog osposobljavanja udomitelja za djecu*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
5. Borić, I., Brajković, L., Čirkinagić, S., Delogu Rižovski, H., Ivezić, N., Keresteš, G., Kronstein, D., Marušić, D., Miharija, M., Novak Ban, M., Škrabić-Aničić, I. & Žižak, A. (2021b). *Priručnik za udomitelja*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
6. Brajša-Žganec, A., Keresteš, G., Kuterovac Jagodić, G., Šumelj, Đ. & Žic-Grgat, B. (2005). Potrebe i uloge djece, udomiteljske i biološke obitelji te stručnjaka u procesu udomljenja. U: Brajša-Žganec, A., Keresteš, G. & Kuterovac Jagodić, G. (ur.), *Udomiteljstvo: skrb o djeci izvan vlastite obitelji*. Zagreb: Udruga za inicijative u socijalnoj politici- UISP, 147–157.
7. Brown, J. D., George, N., Sintzel, J. & St. Arnault, D. (2009). Benefits of cultural matching in foster care. *Children and Youth Services Review*, 31 (9), 1019–1024, <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2009.05.001>
8. Centar Sirius (2017). *Analiza sustava skrbi za djecu u zajednici i udomiteljstva za djecu. Analiza potreba za dodatnim osposobljavanjem pomoćnih odgajatelja, odgajatelja i udomitelja, s posebnim naglaskom na transverzalne vještine*. Preuzeto s: [http://centar-sirius.hr/-/wp-content/uploads/2017/05/CareComp_Analiza-potreba_zavr%C5%A1ni-\(8.8.20:\)izvje%C5%A1taj.pdf](http://centar-sirius.hr/-/wp-content/uploads/2017/05/CareComp_Analiza-potreba_zavr%C5%A1ni-(8.8.20:)izvje%C5%A1taj.pdf) (8.8.2020.).

9. Chor, K. H. B., McClelland, G. M., Weiner, D. A., Jordan, N. & Lyons, J. S. (2014). Out-of-home placement decision-making and outcomes in child welfare: A longitudinal study. *Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research*, 42 (1), 70–86, <https://doi.org/10.1007/s10488-014-0545-5>
10. Choudhury, A. (2020). Trauma-informed care in the childcare and family placement process: Miracle foundation's approach within alternative care in India. *Institutionalised Children Explorations and Beyond*, 7 (1), 65–73, <https://doi.org/10.1177/2349300319894446>
11. Cooley, M. E. & Petren, R. E. (2011). Foster parent perceptions of competency: Implications for foster parent training. *Children and Youth Services Review*, 33 (10), 1968–1974. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2011.05.023>
12. Doran, L. & Berliner, L. (2001). *Placement decisions for children in long-term foster care: Innovative practices and literature review*. Olympia, Washington: Washington State Institute for Public Policy.
13. Farmer, E. & Pollock, S. (1999). Mix and match: Planning to keep looked after children safe. *Child Abuse Review*, 8 (6) 377–391, [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-0852\(199911/12\)8:6<377::AID-CAR581>3.0.CO;2-F](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-0852(199911/12)8:6<377::AID-CAR581>3.0.CO;2-F)
14. Fostering and Adoption (2014). *Key messages*. Preuzeto s: <https://fosteringandadoption.rip.org.uk/topics/matching/> (22.6.2018.)
15. Fox, E. A. & Winett, S. G. (1990). Using vector and extended boolean matching in an expert system for selecting foster homes. *Journal of the American society for information science*, 41 (1), 10–26, [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1097-4571\(199001\)41:1%3C10::AID-ASI2%3E3.0.CO;2-6](https://doi.org/10.1002/(SICI)1097-4571(199001)41:1%3C10::AID-ASI2%3E3.0.CO;2-6)
16. Gigerenzer, G. & Gaissmaier, W. (2011). Heuristic decision making. *Annual Review of Psychology*, 62, 451–482, <https://doi.org/10.1146/annurev-psy-120709-145346>
17. Gilgun, J. F. (1999). CASPARS: New tools for assessing Client Risks and Strengths. *Families in society: the journal of contemporary human services*, 80 (5), 450–459, <https://doi.org/10.1606/1044-3894.1474>
18. Government of Western Australia (2017). *Care arrangement matching: Acceptance, belonging and connection*. Western Australia: Government of Western Australia.
19. Groza, V., Maschmeier, C., Jamison, C. & Piccola, T. (2003). Siblings and out-of-home placement: Best practices. *Families in Society: The Journal of Contemporary Human Services*, 84 (4), 480–490, <https://doi.org/10.1606/1044-3894.136>
20. Höjer, I. (2007). Sons and daughters of foster carer and the impact of fostering on their everyday life. *Child and Family Social Work*, 12 (1), 73–83, <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2006.00447.x>
21. Kent Fostering Service (2014). *Statement of purpose & policy*. Kent: Kent County Council.

22. Kronstein, D. & Škrabić-Aničić, I. (2010). *Dajući dom dajemo sebe*. Zagreb: Forum za kvalitetno udomiteljstvo djece.
23. Laklija, M. (2011). Pristupi udomiteljskoj skrbi za djecu u svijetu i čimbenici koji utječu na ishode udomiteljstva. *Revija za socijalnu politiku*, 18 (3), 291–309. <https://doi.org/10.3935/rsp.v18i3.1020>
24. Laklija, M. & Sladović Franz, B. (2015). *Individualni plan skrbi za dijete u udomiteljskoj obitelji*. Zagreb: Sirius – Centar za psihološko savjetovanje, edukaciju i istraživanja.
25. Laklija, M., Vukelić, N. & Milić Babić, M. (2012). Specijalizirano udomiteljstvo djece s teškoćama u razvoju- iskustva udomitelja. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 48 (2), 109–123. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/87795> (26.7.2020.)
26. Lanigan, J. D. & Burleson, E. (2017). Foster parent's perspectives regarding the transition of a new placement into their home: An exploratory study. *Journal of Child and Family Studies*, 26 (3), 905–915. <https://doi.org/10.1007/s10826-016-0597-0>
27. Lopez, M. & F. del Valle, J. (2016). Foster carer experience in Spain: Analysis of the vulnerabilities of a permanent model. *Psicothema*, 28 (2), 122–129. <https://doi.org/10.7334/psicothema2015.168>
28. Maclay, F., Bunce, M. & Purves, D. G. (2006). Surviving the system as a foster carer. *Adoption & Fostering*, 30 (1), 29–38. <https://doi.org/10.1177/030857590603000105>
29. Marsh, A. (2016). Exploring the unique experiences of biological children in a foster family. Honors Projects. Preuzeto s: <https://scholarworks.bgsu.edu/honorsprojects/214> (22.6.2018.).
30. Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2018b). Plan deinstitutionalizacije, transformacije te prevencije institucionalizacije 2018. – 2020. godina. Preuzeto s: <https://mdomsp.gov.hr/proces-transformacije-i-deinstitutionalizacije-10662/10662> (26.7.2020.).
31. Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi (2010). *Plan deinstitutionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011. – 2016. (2018.)*. Zagreb: Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi.
32. Ministarstvo rada mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (2021a). *Nacionalni plan razvoja socijalnih usluga za razdoblje od 2021. do 2027. godine*. Zagreb: Ministarstvo rada mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike.
33. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (2021b) *Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2020. godini*. Preuzeto s: <https://mrosp.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/Socijalna%20>

- politika/Odluke/Godisnje%20statisticko%20izvjesce%20u%20RH%20za%202020.%20godinu.PDF (22.1.2022.)
34. Mitchell, M. B. & Kuczynski, L. (2010). Does anyone know what is going on? Examining children's lived experience of the transition into foster care. *Children and Youth Services Review*, 32 (3), 437–444. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2009.10.023>
 35. Mitchell, M. B., Kuczynski, L., Tubbs, C. Y. & Ross, C. (2010). We care about care: Advice by children in care for children in care, foster parents and child welfare workers about the transition into foster care. *Child and Family Social Work*, 15 (2), 176–185. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2009.00657.x>
 36. Moore, T. D., McDonald, T. P. & Cronbaugh-Auld, K. (2016). Assessing risk of placement instability to aid foster care placement decision making. *Journal of Public Child Welfare*, 10 (2), 117–131. <https://doi.org/10.1080/15548732.2016.1140697>
 37. Pilkington, L. (2013). *Matching children with foster carers*. Trafford: Trafford CYPs.
 38. Pösö, T. & Laakso, R. (2014). Matching children and substitute homes: Some theoretical and empirical notions. *Child and Family Social Work*, 21 (3), 1–10. <https://doi.org/10.1111/cfs.12144>
 39. Pösö, T. & Laakso, R. (2015). Holistic, expert and centralised models for organising care placement decisions: Findings from Finland. *Adoption & Fostering*, 39 (2), 159–169. <https://doi.org/10.1177/0308575915588724>
 40. Pravilnik o načinu i trajanju osposobljavanja i dodatnog usavršavanja udomitelja(2019). *Narodne novine*, 63/2019.
 41. Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja Registra udomitelja i registra smještenih korisnika te sadržaju obrasca za izvještavanje (2019). *Narodne novine*, 63/2019.
 42. *Quality4Children* (2007). Zagreb: Forum za kvalitetno udomiteljstvo djece i SOS Dječje selo Hrvatska.
 43. Quinton, D. (2012). *Rethinking matching in adoptions from care*. London: BAAF.
 44. Raineri, M. L., Calcaterra, V. & Folgheraiter, F. (2018). »We are caregivers, too«: Foster siblings' difficulties, strengths, and needs for support. *Child & Family Social Work*, 23 (4), 625–632. <https://doi.org/10.1111/cfs.12453>
 45. Sattler, K. M. P., Font, S. A. & Gershoff, E. T. (2018). Age- specific risk factors associated with placement instability among foster children. *Child Abuse & Neglect*, 84, 157–169. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.07.024>
 46. Schofield, G., Beek, M., Ward, E. & Sellick, C. (2011). *Care planning for permanence in foster care. Executive summary*. Norwich: Centre for Research on the Child and Family, University of East Anglia.
 47. Sinclair, I. & Wilson, K. (2003). Matches and mismatches: The contribution of carers and children to the success of foster placements. *British Journal of Social Work*, 33 (7), 871–884. <https://doi.org/10.1093/bjsw/33.7.871>

48. Sladović Franz, B. (2004). Odabir izvanobiteljskog smještaja djece ugroženog razvoja u obitelji. *Ljetopis socijalnog rada*, 11 (2), 215–228. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/3387> (22.6.2018.).
49. Sladović Franz, B. (2011). Značajke procesa odlučivanja u socijalnoj skrbi za djecu. *Ljetopis socijalnog rada*, 18 (3), 439–467. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/75419> (22.6.2018.).
50. Sladović Franz, B. (2019). Procjena i uparivanje posvojitelja i djeteta. *Posvojenje – različite perspektive, isti cilj*. U: Blažeka Kokorić, S. (ur.), Zagreb: Na drugi način, 38–61.
51. SOS Children's Villages International i CELCIS (2021). *Sigurna mjesta i nesmetan razvoj djece – integriranje praksi temeljenih na znanjima o traumi u sustav alternativne skrbi*. Preuzeto s: https://sos-dsh.hr/wp-content/uploads/2021/10/HR_Prakticni-prirucnik_web.pdf. (20.9.2021).
52. Stanić, L. (2021). »Zašto djeca nisu oduzeta na vrijeme?«: Analiza medijskih izvještaja o socijalnim radnicima povodom medijski eksponiranih slučajeva zlostavljanja djeteta. *Ljetopis socijalnog rada*, 28 (2), 317–351. <https://doi.org/10.3935/ljsr.v28i2.411>
53. Strauss, B. & Wasburn-Moses, L. (2017). Improving preparation for foster Care: Developing a child- friendly training curriculum for families who foster. *Child Welfare*, 95 (5), 25–38. Preuzeto s: <https://www.jstor.org/stable/48625513> (22.6.2018.)
54. Street, E. & Davier, M. (1999). Assessing and matching foster care relationships. An interactional framework. *Adoption & Fostering*, 23 (2), 31–41. <https://doi.org/10.1177/030857599902300206>
55. Queensland: Queensland Government (2015). *Support needs and placement matching in out-of-home care: A literature review*. Preuzeto s: <https://studylib.net/doc/18182503/support-needs-and-placement-matching-in-out-of-home-care> (22.1.2022.)
56. Targowska, A., Cavazzi, T. & Lund, S. (2015). Fostering together- The why and how of involving and supporting biological children of foster carers. *Children Australia*, 41 (1), 29–38. <https://doi.org/10.1017/cha.2015.17>
57. Taylor, B. J. & McQuillan, K. (2014). Perspectives of foster parents and social workers on foster placement disruption. *Child Care in Practice*, 20 (2), 232–249. <https://doi.org/10.1080/13575279.2013.859567>
58. Taylor, B. J. (2016). Heuristics in professional judgement: A psycho- social rationality model. *British Journal of Social Work*, 47 (4), 1043–1060. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcw084>
59. Ured pravobraniteljice za djecu (2021). Izvješće o radu Ureda pravobraniteljice za djecu za 2020. godinu. Preuzeto s: <https://dijete.hr/izvjesca/izvjesca-o-radu-pravobranitelja-za-djecu/> (22.1.2022.)

60. Vejmelka, L. & Sabolić, T. (2015). Potencijali domova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi iz perspektive odgajatelja. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 23 (1), 72–98.
61. Waterhouse, S. & Brocklesby, E. (2001). Placement choice in temporary foster care A research study. *Adoption & Fostering*, 25 (3), 39–46. <https://doi.org/10.1177/030857590102500306>
62. Younes, M. & Harp, M. (2007). Addressing the impact of foster care on biological children and their families. *Child Welfare*, 86 (4), 21–40.
63. Zakon o udomiteljstvu (2018). *Narodne novine*, 115/2018.
64. Zeijlmans, K. (2019). *Matching children with foster carers: The decision-making process of finding a non-kinship foster family for a child*. Doktorska disertacija. Groningen: University of Groningen.
65. Zeijlmans, K., Lopez, M., Grietens, H. & Knorth, E. J. (2017). Matching children with foster carers: A literature review. *Children and Youth Services Review*, 73, 257–265. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2016.12.017>
66. Zeijlmans, K., Lopez, M., Grietens, H. & Knorth, E. J. (2018). »Nothing goes as planned«: Practitioners reflect on matching children and foster families. *Child & Family Social Work*, 23 (3), 1–8. <https://doi.org/10.1111/cfs.12437>
67. Zeijlmans, K., Lopez, M., Grietens, H. & Knorth, E. j. (2019a). Heuristic decision-making in foster care matching: Evidence from a think-aloud study. *Child Abuse & Neglect*, 88, 400–411. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.12.007>
68. Zeijlmans, K., Lopez, M., Grietens, H. & Knorth, E. J. (2019b). Participation of children, birth parents and foster carers in the matching decision. Paternalism or partnership? *Child Abuse Review*, 28 (2), 139–151. <https://doi.org/10.1002/car.2544>
69. Žižak, A. (2010). *Udomiteljstvo djece u Hrvatskoj- analiza stanja i prijedlog smjernica*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
70. Žižak, A., Koller-Trbović, N., Jeđud Borić, I., Maurović, I., Miroslavljević, A. & Ratkajec Gašević, G. (2012). Što nam djeca govore o udomiteljstvu - Istraživanje dječje perspektive udomiteljstva u Hrvatskoj s preporukama za unaprjeđenje. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.

*Maja Laklija
Ivana Brkić*

FOSTER CARE PLACEMENT MATCHING AND PLACEMENT PREPARATION OF FOSTER PARENTS AND CHILDREN – IN WHICH FOSTER FAMILY TO PLACE A CHILD?

ABSTRACT

The aim of the paper is to provide an overview of the results of contemporary research and practices linked to foster care placement matching and the preparation of foster parents and children for their placement world-wide, with special reference to the existing practice in the Republic of Croatia. The success of foster care outcomes is closely related to and depends on, among other things, the quality of the conducted assessment and selection of the most appropriate form of alternative placement concerning the child's needs, quality of preparatory process and matching, i.e. adjustment of the characteristics of the child and potential foster parents. Matching is a complex process that comprises a series of actions and making a number of decisions which are influenced by various organisational and external factors, as well as those related to the characteristics of an individual case and to the decision-makers. All these factors are described and explained in the paper. Furthermore, the paper emphasises the importance of the timely preparation of the child and the foster family for the arrival of the child for whom it was determined on the basis of the matching process that the placement in that family is in their best interest, but also of the preparation of the parents and family of the child for the experience of removal of the child and entrusting the child to another family. There is no defined model of the foster care placement matching process in the Republic of Croatia. Therefore the author intends to draw attention to it and to arouse scientific and professional interest in this topic in the Republic of Croatia.

Key words: alternative childcare; foster care; foster care placement matching; process of preparing for placement

*Međunarodna licenca / International License:
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0.*

PRILOZI

Prilog 1. Čimbenici koji se uzimaju u obzir u procesu uparivanja djeteta i udomitelja (modificirano prema Government of Western Australia, 2017., str. 25)

Čimbenici uparivanja	Čimbenici na razini djeteta	Čimbenici na razini udomitelja
Vrsta skrbi	<ul style="list-style-type: none"> - koja je svrha/cilj bivanja u sustavu skrbi - kakve su trenutne potrebe djeteta - traumatska iskustva i uz njih vezana ponašanja - procjena sigurnosti djeteta i okruženja 	<ul style="list-style-type: none"> - jesu li udomitelji zainteresirani za stalnu ili privremenu skrb? - podudarnost osobina i obiteljskih obilježja udomitelja i djeteta - sposobnost/kompetentnost udomitelja da odgovori na potrebe djeteta - sposobnost da osigura sigurnost djeteta i njegova okruženja - sposobnost i spremnost da se nosi s djetetovom traumom i ponašanjem
Dostupnost/ lokacija	<ul style="list-style-type: none"> - planirana duljina boravka djeteta izvan vlastite obitelji - pripadnost djeteta lokalnoj zajednici - lokacija gdje dijete ima razvijenu svoju društvenu mrežu 	<ul style="list-style-type: none"> - lokacija udomitelja, udaljenost adrese stanovanja od djetetove škole/zajednice - koliko daleko su udomitelji spremni putovati tjedno? - trenutne obveze i spremnost udomitelja na zadržavanje u statusu udomitelja za planirano vrijeme bivanja djeteta u skrbi - dob udomitelja (posebno razmatrati kada je potreban trajni smještaj)
Pitanja sigurnosti	<ul style="list-style-type: none"> - na koji način dijete predstavlja rizik za sebe ili druge? - u kojim područjima se manifestira taj rizik i na koji način? 	<ul style="list-style-type: none"> - sposobnost udomitelja da nadzire i nosi se s djetetovim ponašanjem - kakvi su rizici za drugu djecu u obitelji udomitelja (udomljenju i biološku) - potencijali za kontakt djeteta s djecom izvan udomiteljske obitelji
Potrebe za odnosom/ kontaktom	<ul style="list-style-type: none"> - identificirani za dijete važni socijalni odnosi i socijalna mreža djeteta (obitelj, zajednica, prijatelji, škola, usluge skrbi za djecu) - zajednički smještaj braće i sestara ukoliko je on procijenjen kao moguć i prikladan 	<ul style="list-style-type: none"> - sposobnost i spremnost prilagodbe i podupiranja plana kontakta djeteta s roditeljima/braćom i sestrama ako nisu zajedno na smještaju - sposobnost i spremnost udomitelja da primi na smještaj braću i sestre ako je prikladan - sposobnost i spremnost njegovanja i podupiranja kontinuiteta djetetu važnih veza
Usluge	<ul style="list-style-type: none"> - postojeće i/ili potrebne usluge za dijete (terapeutske, obrazovne, zdravstvene, itd.) 	<ul style="list-style-type: none"> - sposobnost pristupanja i održavanja djetetove redovite uključenosti u usluge - mogućnost pohađanja dodatnih termina kod specijalista kada je potrebno

Čimbenici uparivanja	Čimbenici na razini djeteta	Čimbenici na razini udomitelja
Kultura/religija/ etnicitet	- kulturni identitet, kulturalne potrebe i povezanost - djetetova religija – procjena njezine važnost u životu djeteta	- mogućnost pružanja ili omogućavanja djetetu doticaja s njegovom kulturom - religija udomitelja, stupanj važnosti religije u životu udomitelja - sposobnost i spremnost udomitelja da podupire djetetovu religiju - stavovi prema različitosti, kulturi, etnicitetu i religiji
Dob	- djetetova dob - razvojne potrebe djeteta sukladno dobi	- dob djeteta koje se planira smjestiti u odnosu na dob druge djece u obitelji udomitelja - dob djeteta u odnosu na dob udomitelja, posebno ako se planira dugoročan smještaj
Potrebe skrbi/ mogućnosti/ kapaciteti	- zdravstvene potrebe i s njima povezani zahtjevi skrbi - radi li se o potrebi specijaliziranog/terapijskog/tretmanskog udomiteljstva (npr. dijete s teškoćama u razvoju ili PUP-om - obrazovne potrebe (teškoće u učenju, obrazovna zanemarenost...) - bihevioralne poteškoće i tzv. okidači njihova pojavljivanja - emocionalna stabilnost, - potrebe za privrženosti, manifestirani tip privrženosti	- mogućnost, sposobnost i spremnost udomitelja da odgovori na djetetove potrebe - potrebe druge djece u obitelji djeteta i utjecaj djeteta na drugu djecu, te druge djece na dijete koje se smješta - iskustva udomitelja, vještine i tzv. slabe strane (brige, strahovanja, otpori...) - tip privrženosti koju manifestira udomitelj - prikladnost kućnog okružja potrebama djeteta (npr. potreba dodatne prilagodbe...)
Prijašnja iskustva	- okolnosti izdvajanja iz obitelji i povijest traume - povijest prekida smještaja - čimbenici koji su doveli/ doprinijeli prekidu smještaja	- mogućnosti i sposobnosti/ kompetencije udomitelja - iskustvo pružanja udomiteljski skrbi - potreba za dodatnom podrškom
Potrebe prijevoza i za dodatnom podrškom	- kako su uređeni kontakti (da li potrebno odvoziti dijete na njih) - koje su djetetove obveze-školske i izvanškolske aktivnosti (postojeće ili željene-interesi) te njihova geografska dostupnost - potreba odvođenja djeteta na određene usluge(npr. psihoterapije, rane intervencije...)	- raspoloživo vrijeme i mogućnost za osiguravanje potrebe djeteta za pratnjom i prijevozom - kakva je prometna infrastruktura u lokalnoj zajednici - kakav je sustav neformalne socijalne podrške udomitelja- kome se mogu obratiti za podršku

Čimbenici uparivanja	Čimbenici na razini djeteta	Čimbenici na razini udomitelja
Ciljevi plana skrbi za dijete	<ul style="list-style-type: none"> - koji su opći i specifični ciljevi plana skrbi za dijete - vjerojatnost reunifikacije djeteta s obitelji - potreba privremene/ dugotrajnije skrbi 	<ul style="list-style-type: none"> - vrsta udomiteljstva kojom se udomitelj bavi - fleksibilnost/prilagodljivost udomitelja promjeni ukoliko se promjene ciljevi - dob udomitelja, ako je potreban dugotrajni smještaj
Životni stil i identitet	<ul style="list-style-type: none"> - djetetov identitet (rodni, spolni, seksualni...) i interesi - na kakvo okruženje je dijete naviklo (urbano/ruralno, kuća/ stan...) - sport i interesi 	<ul style="list-style-type: none"> - životni stil i identitet udomitelja - koje kućne ljubimce udomitelji imaju? Kakve su preferencije/zahtjevi oko uparivanja djeteta u odnosu na kućne ljubimce? - kakvo je stanje u kućanstvu/ prikladnost, tj. broj soba, pitanje sigurnosti, itd.? - mogućnost podržavanja djetetovih interesa i hobija (usklađenost s interesima i hobijima udomitelja)

Prilog 2. Pitanja za procjenu potencijalnih udomitelja u procesu uparivanja konkretnog djeteta (modificirano prema Government of Western Australia, 2017., str. 26-27)

Potreba da se dijete zaštiti od traume	<p>Kakvo je razumijevanje udomitelja mogućih utjecaja traume koje je dijete doživjelo, koja je posljedica npr. zlostavljanja i zanemarivanja i uz traumom manifestiranih poteškoća na razini djeteta sada i razvojno? Kakva je sposobnost i spremnost udomitelja da se nosi s djetetovom traumom ako dijete reflektira traumu koju je doživjelo na odnose s drugima?</p> <p>Kakva je njegova/njezina sposobnost nošenja s povjerljivim informacijama o djetetu?</p> <p>Koje eventualne rizike, bi dijete moglo predstavljati za drugu djecu u obitelji udomitelja (biološku, posvojenu i/ili udomljenu)?</p>
Sposobnost zaštite djeteta u slučaju ugrožavajućeg ponašanja njegovih roditelja	<p>Kako se udomitelj osjeća vezano za informacije o djetetovim biološkim roditeljima i obitelji? Postoje li kakve dileme i brige? Kakve su kompetencije udomitelja za pružanje pravovremene, uravnotežene i stabilne podrške djetetu (koja odgovara potrebama djeteta)?</p> <p>Kako će se udomitelj nositi s otporom/sramom/mogućoj agresiji i sl. bioloških roditelja? Na koji način će voditi računa o sigurnosti djeteta i zaštititi ga?</p> <p>Kako će se udomitelji snaći u situacijama poteškoća u odnosu s biološkim roditeljima bez da ih projiciraju na dijete?</p>

<p>Sposobnost osiguravanja djetetovih potreba</p>	<p>Kakva je motivacija udomitelja i njegovo/njezino razumijevanje obilježja privremene ili dugotrajne skrbi za dijete izvan vlastite obitelji? Ako udomitelji imaju djecu, koja su njihova razmišljanja o privremenoj i dugotrajnoj skrbi? Kako će se s time nositi? S kakvim se ponašanjem djeteta udomitelji najteže nose? Koje su ideje udomitelja o tome kako može razviti i/ili unaprijediti svoje vještine u tom području? Kakva je sposobnost i mogućnost udomitelja da odgovori na potrebe djeteta? Kako će udomitelji uskladiti svoje postojeće radne, obiteljske i /ili obveze skrbi za drugu djecu na smještaju? Kakve su vještine udomitelja u suočavanju sa stresom i pružanja podrške djeci? Kakva je vremenska raspoloživost udomitelja tijekom dana/tjedna? Rade li i koliko sati dnevno/tjedno? Tko će čuvati dijete npr. poslije vrtića/škole ukoliko je dijete malo i ne može biti samo u kućanstvu? Koje su uobičajene ili poznate obveze udomitelja? Kakve hobije imaju i/ili aktivnosti slobodnog vremena? Kakva je mogućnost uključivanja djeteta u njih? Na koji način udomitelj uspostavlja ili planira uspostaviti odnos s djetetom (roditelj/udomitelj-dijete)? Kakva su roditeljska iskustva i vještine udomitelja vezane za roditeljstvo? Koju vrstu strategije prilikom discipliniranja će koristiti/koriste udomitelji? Kakva je sposobnost udomitelja za nošenje s teškim/ izazovnim ponašanjima djeteta? Kakvu podršku ili alternativne planove za osiguravanje stabilnosti skrbi imaju udomitelji u slučaju da se razbole? Tko može uskočiti ili će se brinuti za dijete u slučaju da se nešto dogodi udomiteljima? Djeca u dobi adolescencije često se suočavaju s fizičkom i emocionalnom tjeskobom koja među ostalim obilježava to razdoblje, ali i s osjećajima vezanim uz izdvajanje i gubitke koje je ono proizvelo. Kakve su kompetencije i kako će udomitelji poduprijeti dijete dok prolazi kroz to i druga za dijete izazovna razdoblja?</p>
<p>Priroda djetetovih odnosa s roditeljima, braćom i sestrama, članovima obitelji i drugim značajnim osobama</p>	<p>Kako će udomitelji pomoći i podržati dijete pri objašnjavanju drugima zašto je smješteno u udomiteljsku obitelj? Kako će udomitelji pomoći djetetu pri razrješavanju prijašnjih iskustva i prilagodbi na bivanje u skrbi, njezino trajanje i neizvjesnost ishoda? Kakvi se kompetencije i spremnost udomitelja da: -pomogne djetetu da razumije zašto je u sustavu skrbi -pomogne djetetu da iskaže svoje viđenje situacije i svoje osjećaje (osjećaje tuge ljutnje i zbunjenosti) - pomogne djetetu u procesu tugovanja (izdvajanje za sobom nosi gubitke) -osnažiti dijete da participira u kreiranju planova za sebe u budućnosti -normalizira osjećaj koji se može javiti kod djeteta tzv. podijeljene lojalnosti...</p>

Stavovi prema djetetu i okolnostima života djeteta	<p>Kako to da udomitelji izražavaju želju i spremnost da skrbe za dijete? Koja su njihova očekivanja od udomiteljstva i udomljene djece te jesu li realistični? Kakva su iskustva djetinjstva udomitelja? Motivacija za udomiteljstvo?</p> <p>Sposobnost udomitelja da se nose s povjerljivim informacijama o djetetu (okolnostima života u obitelji, okolnostima izdvajanja, traumama, iskustvima i sl.)?</p>
Djetetova stajališta	<p>Kako će se udomitelji nositi sa stavom i verbalizacijom djeteta da želi živjeti s biološkim roditeljima?</p> <p>Kako će se udomitelji nositi s mogućim početnim odbijanjem od strane djeteta?</p>
Važnost kontinuiteta i stabilnosti smještaja i zadržavanja osoba u životu djeteta	<p>Kako će udomitelji utjecati na stvaranje osjećaja pripadnosti djeteta njihovoj obitelji?</p> <p>Kako će udomitelji objasniti djetetu razloge zašto su mu oni npr. skrbnici?</p> <p>Kako će udomitelji podržati dijete u teškim periodima s kojima će biti suočeno?</p> <p>Kako će udomitelji stvoriti osjećaj stabilnosti odnosa s djetetom? Kako će povesti razgovor o doživljaju trajnosti smještaja djeteta u njegovoj/njezinoj obitelji (dijete možda ne percipira život s udomiteljima kao nešto što ima potencijal duljeg trajanja)?</p>
Potreba djeteta da održi kontakt s roditeljima, braćom i sestrama, drugim članovima obitelji i značajnim osobama	<p>Kako se udomitelji osjećaju vezano uz roditelje djeteta i svoj kontakt s njima? Kakvi su stavovi udomitelja prema djetetovoj biološkoj obitelji? Može li udomitelj suosjećati s biološkim roditeljima i/ili razumjeti njihovo ponašanje?</p> <p>Jesu li udomitelji upoznali biološke roditelje i mogu li održati pozitivnu predodžbu o njima?</p> <p>Prepoznaju li udomitelji važnost održavanja kontakta za dijete i jesu li ga spremni osiguravati?</p> <p>Kako se udomitelji osjećaju/kakav stav imaju o izravnom kontaktu s biološkim roditeljima (o kontaktu s djetetom i njima osobno)?</p> <p>Vrednuju li udomitelji važnost djetetove povezanosti s obitelji, zajednicom i povijesti?</p> <p>Kakva je sposobnost udomitelja da prihvati i podržava plan kontakta djeteta s roditeljima i članovima obitelji? Koje su mogućnosti udomitelja da podrže kontakte djeteta s roditeljima/obitelji (u kontekstu učestalosti kontakta, prijevozom na kontakt i sl.)?</p> <p>Jesu li udomitelji spremni prisustvovati kontaktu djeteta i njegovih roditelja/obitelji kako bi podržali dijete (ako je procjena tima da je to prikladno)?</p> <p>Kako će udomitelji podržati dijete u nošenju s podijeljenom lojalnosti (između udomitelja i njihove biološke obitelji)?</p> <p>Kako će se udomitelji nositi s roditeljima ukoliko se oni protive, odupiru ili zanemaruju dogovore o kontaktu?</p> <p>Mogu li udomitelji spriječiti izlaganje djeteta ili kontrolirati u kojoj mjeri će dijete biti izloženo negativnim utjecajima obitelji?</p> <p>Kako će kontrolirati ili pregovarati o "normalnom" kontaktu s širom obitelji uz vođenje računa o sigurnosti djeteta?</p> <p>Postoje li značajne i dugotrajne napetosti u obitelji koje otežavaju kontakt? Kako oni mogu biti podržani u tom kontekstu?</p>

<p>Djetetova dob, zrelost, seksualnost, nasljeđe i jezik</p>	<p>Spremnost udomitelja da razgovaraju o temi seksualnosti, spolnom i rodnom identitetu? Kako će se udomitelji nositi s djetetom koje npr. promišlja o ili otvoreno izražava svoju npr. homoseksualnost? Kako će se udomitelji nositi s izazovima u pogledu sličnosti djetetove osobnosti s osobnosti bioloških roditelja? Kako će se udomitelji nositi s različitosti između sebe i djeteta?</p>
<p>Djetetov kulturni, etnički i religijski identitet</p>	<p>Koji je kulturni, etnički i religijski identitet udomitelja i kako će se provoditi i kombinirati uz djetetov (ukoliko postoje razlike)? Na koji način će ono utjecati na njegovu skrb o djetetu? Na koji način će se njegovati kulturni, etnički i religijski identitet djeteta? Postoje li predrasude udomitelje u nekom području identiteta djeteta? Kakve su sposobnosti udomitelja za skrb o djetetu drugačijeg religijskog opredjeljenja i kako će poštivati i poticati djetetovu religiju Kako će udomitelji podržati dijete u smislu zadržavanja osjećaja pripadnosti svojoj obitelji i zadržati djetetov obiteljski identitet uz identitet njihove obitelji?</p>
<p>Djetetove fizičke, emocionalne, intelektualne, duhovne, razvojne i obrazovne potrebe</p>	<p>Je li udomitelj sposoban gledati na djetetovo ponašanje kao odraz njegovih prijašnjih doživljenih trauma? Je li udomitelj sposoban podržati djetetove obrazovne i zdravstvene potrebe? Kako će udomitelji pomoći djetetu da objasni drugoj djeci i odraslima da udomitelji nisu njegovi biološki roditelji?</p>
<p>Druge bitne karakteristike djeteta</p>	<p>Kakvo je znanje i kojim vještinama udomitelj raspolaže u cilju poticanja razvoja pozitivnog identiteta i stvaranju otpornosti djeteta?</p>
<p>Vjerojatni (mogući) utjecaj promjena na život djeteta</p>	<p>Koji je očekivani utjecaj promjene na dijete (trenutno i razvojno) i kako će dijete biti podržano kroz njih od strane udomitelja?</p>